

Avstängda barn:

En tolkande fenomenologisk studie om förskolechefers uppfattningar och erfarenheter om avstängning av barn i förskola

Sevim Celepli

Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen

Självständigt arbete 30 hp, AN

Barn- och ungdomsvetenskap

Masterprogrammet Barnets bästa och mänskliga rättigheter (120 hp)

Vårterminen 2017

Handledare: Maria Borgström

Examinator: Ingrid Engdahl

Suspended children: An interpretative phenomenological study of preschool managers' perceptions and experiences about the suspension of children in preschool

Stockholms
universitet

Avstängda barn:

En tolkande fenomenologisk studie om förskolechefers uppfattningar och erfarenheter om avstängning av barn i förskola

Sevim Celepli

Sammanfattning

Syftet med denna studie var att ta reda på förskolechefers uppfattningar och erfarenheter om barn som stängs av i förskola pga. obetald barnomsorgsavgift. Kvalitativa intervjuer har genomförts med åtta förskolechefer och resultatet har analyserats med IPA, där tre huvudteman har tolkats fram. *Dubbla känslor gentemot avstängning* beskriver hur informanterna uttrycker sig för och emot bestämmelsen avstängning av barn. *Olika roller och åtaganden* handlar om hur förskolecheferna uppfattar sin egen roll och vilka olika befogenheter de tillskriver sig. *Stigmatisering som följd* handlar om att informanterna upplever att avstängning kan ge stigmatiserande effekter för de barn och familjer som drabbas, då de redan lever i socioekonomiska svårigheter. Studiens slutsatser är att informanternas uppfattningar om sin roll som chef och sina befogenheter påverkar hur de agerar vid en avstängning. En annan slutsats är att barnperspektivet i myndighetsutövandet är bristande. Avslutningsvis ges rekommendationer och förslag på metoder, som barnkonsekvensanalys samt individuell prövning om barnets eget behov till förskolan. Detta för att närma ett barnperspektiv i beslut och värna om barnets bästa.

Nyckelord

Avstängning av barn i förskola; obetald barnomsorgsavgift; socioekonomiskt utsatta barn; förskolans betydelse; uppfattning om befogenheter; barnperspektiv i myndighetsutövning; IPA

Innehållsförteckning

Förord.....	1
Inledning.....	2
Bakgrund	3
Allmän förskola och maxtaxa	3
Kommunala hållbarhetskommisioner om förskola.....	3
Rättspraxis	4
Tidigare forskning	5
Att anta ett barnperspektiv	6
Förskolans betydelse för barns lärande och utveckling	7
Diskursen om den offentliga barnomsorgen	7
The High/Scope Perry Preschool Study	8
FAST-projektet.....	10
Jämlika förutsättningar för utsatta barn	10
Syfte och frågeställningar	11
Metod och teoretisk ansats	11
Val av metod	11
Tolkningsfenomenologisk analys/IPA.....	11
Semistrukturerade intervjuer	13
Urval och avgränsningar.....	14
Urvalsgrupp.....	14
Undersökningspersoner	14
Genomförande	15
Kontakt-fasen	15
Intervju-faserna	15
Databearbetning och analysmetod	16
Transkribering.....	16
Analys.....	17
Forskningsetiska överväganden	18
Studiens kvalitet	18
Resultat och analys	21
Processen vid en avstängning	21
Socioekonomiskt utsatta familjer.....	22
Vuxna som befinner sig i en återvändsgränd.....	23
Barnen i gråzonen	24

Fenomen 1: Dubbla känslor gentemot avstängning	25
Ett föräldraansvar kontra barnets rättighet	25
En legitimerande maxtaxa i ett ohållbart system	26
Fenomen 2: Olika roller och åtaganden	27
Att ha befogenhet eller inte	27
Bristande barnperspektiv i myndighetsutövningen	29
Fenomen 3: Stigmatisering som följd	31
Utanförskap, skam och skuld	31
Skuldbeläggande barn.....	32
Förskolan: ett vaccin för dessa barn	32
Diskussion.....	34
Redan utsatta barn som stängs av.....	34
Ett barnperspektiv i ett avstängningsärende	35
Slutsatser.....	38
Vidare forskning	39
Referenser.....	40
Bilagor.....	43
Bilaga 1: Intervjuguide	43
Bilaga 2: Mail vid kontakt med urval	44

Förord

Idén till denna uppsats väcktes inom masterprogrammet Barnets bästa och mänskliga rättigheter, under mitt fältarbete höstterminen 2016 hos Barnombudsmannen i en av Stockholms läns kommuner. Under ett samtal med en ekonomiassistent inom utbildningsförvaltningen i kommunen, fick jag veta att barn vars föräldrar inte betalar avgiften för förskola förlorar sin plats och barnen blir därmed avstängda från sin vistelse i förskolan. Detta var en chockerande nyhet för mig, att det kunde gå till på det här sättet inom barnomsorgen. Min första känsla var att det stred emot barnets bästa samt principerna i konventionen om barnets rättigheter.

Med flerårig bakgrund som tjänsteman inom myndighet har jag erfarenhet av de inre konflikter som man kan ställas inför när man möter människor i behov av stöd och vägledning, samtidigt som det finns ett regelverk att förhålla sig till gällande hur mycket och vad man kan bistå med för stöd. Min yrkeserfarenhet är att det oftast finns ”kryphål” i regelverken och undantagsfall som kan mildra vissa beslut för medborgaren. Jag upplever att det oftast är beroende på tjänstemannens arbetsförutsättningar, kompetens, engagemang och kreativitet att kunna finna dessa mildrande lagrum och motivera dem inför sin chef. I och med de komplexa situationer som tjänstemän står inför i mötet med medborgare, så blev jag intresserad av hur just förskolechefer förhåller sig till avstängning av barn i de förskolor som de är ansvariga för, då beslut om avstängning inte bara påverkar vårdnadshavarna utan även direkt påverkar barnet.

Jag vill tacka de informanter som möjliggjort denna studie med sitt deltagande och generöst delat med sig av sina tankar och erfarenheter. Jag vill även tacka min handledare Maria Borgström för vägledning och Daniel Hedlund för råd vid metodval. Slutligen vill jag rikta ett tack till de vänner som tagit sig tid att läsa studien och återkommit med feedback, ni vet vilka ni är.

Sevim Celepli

170602

Inledning

Barnets bästa ska vara utgångspunkten inom all utbildning och annan verksamhet i Sverige enligt 1 kapitel 10 § skollagen (SFS 2010:800). Trots detta förekommer det att kommuner stänger av barn i förskola och fritidshem på grund av att vårdnadshavare inte har betalat barnomsorgsavgiften för dessa verksamheter. Dagstidningen Metro genomförde i början av året en granskning om hur avstängning av barn i förskola förhåller sig i de tio folkrikaste kommunerna i landet (Wikén, 2017a). Det visar sig att många av landets kommuner tillämpar en bestämmelse om avstängning av barn då barnomsorgsräkningen inte har betalats av vårdnadshavare och att rutinerna kring en avstängning skiljer sig åt både mellan kommuner och mellan stadsdelar. I Stockholm stad har minst 22 barn blivit avstängda under år 2016 (Wikén, 2017b), medan det i Malmö inte stängts av några barn på flera år. Detta då det beslutades år 2011 i kommunfullmäktige i Malmö att inga barn ska bli avstängda i sin förskola även då barnomsorgsavgiften inte har betalats. Istället för en avstängning av barnets plats som en konsekvens, så kvarstår skulden på föräldern eller vårdnadshavaren som en fordran.

En granskning genomförd i Sverige visar att de barn som främst drabbas av en avstängning redan lever i en utsatt situation (Barnombudsmannen, 2000). Det handlar oftast om barn vars föräldrar är arbetslösa, har utländsk bakgrund, barn med många syskon och barn till ensamstående föräldrar. En svensk studie om barnfattigdom styrker också bilden av vilka barn som främst lever i en socioekonomisk svår situation. Studien visar att faktorer som familjeupplösningar och föräldrarnas arbetslöshet är förhållanden som leder till att vissa barn drabbas av fattigdom under en period (Lindquist & Sjögren Lindquist, 2012). Barn till ensamstående mammor och föräldrar som är immigrerade är den grupp som främst drabbas av kronisk fattigdom.

Enligt skollagen kapitel 8 § 5, ska alla barn från ett års ålder erbjudas att delta i förskolans verksamhet ”i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt” (SFS 2010:800). Huruvida barnets eget behov av förskola bedöms vara utgångspunkten samt om en bedömning görs utifrån barnets bästa, kan ifrågasättas i beslut om avstängning där barnen drabbas på grund av att vårdnadshavare inte fullföljt sina åtaganden gentemot kommunen. Barnombudsmannen (2000) menar att formuleringen i skollagen ”om barnet har ett eget behov” (SFS 2010:800), innebär att varje enskilt fall ska prövas individuellt där varje enskilt barns behov och situation bör ses över. Trots detta stänger kommuner runt om i landet av barn i förskola som en rutin vid obetald barnomsorgsräkning.

Barnombudsmannens (2000) ställningstagande är att alla barn bör likställas vad gäller rätten att söka samt få en plats i förskola. Barnombudsmannen hänvisar till att Sverige har antagit barnkonventionen som framhåller att barnets behov och bästa ska komma i främsta rummet i alla beslut som rör barnet (artikel 3) – oavsett barnets familjeförhållanden och kulturella bakgrund. Enligt Barnombudsmannen bör rätten till förskola vara barnets egen rättighet, och inte handla om en rättighet som är avsedd för vårdnadshavarna. Då avstängning av barn i förskola går emot ett barnperspektiv, är mitt intresse att undersöka förskolechefers uppfattningar och erfarenheter, då de är ansvariga för de pedagogiska verksamheterna som barnen blir avstängda i.

Bakgrund

Allmän förskola och maxtaxa

Regeringen lämnade en proposition (1999/2000:129) till Riksdagen år 2000 om att införa allmän förskola och maxtaxa (en högsta avgift) inom förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen. Riksdagen biföll motionen (2000/01:UbU5) och beslutade att införandet av rätten till förskoleverksamhet för barn till arbetslösa ska ske den 1 juli 2001, att införandet av maxtaxan och förskoleverksamhet för barn till föräldralediga ska ske från den 1 januari 2002, samt att allmän förskola ska träda i kraft den 1 januari 2003 för fyra- och femåringar. Den allmänna förskolan är avgiftsfri och omfattar minst 525 timmar om året (Motion 2000/01:UbU5). Enligt skollagen kapitel 8 § 4 har barn som fyller tre år rätt till allmän förskola från och med höstterminen (SFS 2010:800). Barn till vårdnadshavare som är arbetslösa eller föräldralediga har rätt till minst tre timmar om dagen eller 15 timmar i veckan kostnadsfritt.

De kommuner som tillämpar avgifter för förskoleplatser enligt maxtaxa erhåller ett statsbidrag som den Statistiska centralbyrån räknar ut för varje kommun och som lämnas för ett kalenderår i taget (SFS 2001:160). Bland kommuner är maxtaxan den vanligaste formen att hantera avgift till förskoleverksamhet på. År 2012 tillämpade 70 % av kommunerna i landet maxtaxa utan något slag av avgiftsreducering (SCB, 2012). Resterande andel kommuner tillämpade maxtaxa med reducerade avgifter i form av till exempel fritidshemstaxa (som är något lägre) även för förskola eller ett inkomstgolv så att vårdnadshavare med låga inkomster inte ska behöva betala något alls. Avgiften för förskola enligt maxtaxa baserar sig på vårdnadshavarnas totala gemensamma inkomst före skatteavdrag där det finns ett tak för högsta avgift per barn (max 3 % av inkomsten) att betala per månad (Skolverket, 2017). Dock är 45 390 kr i månaden den högsta inkomsten som kommunen kan beräkna avgiftsnivåer för. Från och med 1 januari 2017 är avgiften max 1362 kr/månad för barn 1-2 år och max 908 kr/månad för barn 3-5 år (då kostnaden för barn som har rätt till kostnadsfri allmän förskola är lägre). Dessutom tillämpas en sänkning av avgifterna om man har flera barn i barnomsorg och det fjärde barnet deltar utan kostnad.

Exempel 1; Hushållets inkomst överstiger 45 390 kr, kommunen får ta ut en avgift för förskola för barn 1 på max 1362 kr/mån enligt maxtaxan ($45\,390\text{ kr} \times 0,03 = 1361,70\text{ kr}$).

Exempel 2; Hushållets inkomst uppgår till 22 000 kr, kommunen får ta ut en avgift för förskola för barn 1 på max 660 kr/mån enligt maxtaxan ($22\,000\text{ kr} \times 0,03 = 660\text{ kr}$).

Kommunala hållbarhetskommisioner om förskola

Hållbarhetskommisionen för ett socialt hållbart Stockholm har gett ut rapporten ”Förskolan – En god investering i jämlika livsvillkor” där rekommendationer ges för en tillgänglig och likvärdig förskola för alla barn (Andersson & Sandberg, 2017). Rapportens fokus är framförallt att förskolan kan vara en gynnsam verksamhet för barn som kommer ifrån socioekonomiskt och resurssvaga förhållanden. Rekommendationerna är främst inriktade på hur stadsdelarna i Stockholm stad kan utöka möjligheterna för dessa barn att ta del av förskola. Hållbarhetskommisionen i Stockholm, liksom den i Malmö, menar att barn i behov av särskilt stöd och från sämre förhållanden har större nytta och behov av förskolans verksamhet än barn som kommer ifrån resursstarka hem (Andersson & Sandberg, 2017; Persson, 2012). Detta då en uppväxt i ett socioekonomiskt svagt område kan påverka barnets möjligheter att förverkliga sina livschanser negativt pga. en möjlig brist på vuxenstöd och förebilder, samt en sämre syn på sig själv utifrån områdets status. Förskolan kan då fungera som en skyddande

och tidig insats för barn som växer upp under sämre förhållanden med t.ex. föräldrar i missbruk, våld eller psykisk ohälsa. Forskning visar att förskolan för dessa barn kan ha en kompenserande funktion, där barn som annars saknar trygga hemförhållanden och relationer till vuxna, kan få del av det i förskolans verksamhet av pedagogerna och genom att möta andra barn med olika socioekonomiska bakgrunder.

Statistik visar att Stockholm stad har ett högt deltagande i förskola där det år 2015 var 51 990 barn (86 %) av 60 115 som var inskrivna i förskola (Andersson & Sandberg, 2017). Samtidigt visar statistik att barn i socioekonomiskt svaga områden har lägre deltagande i förskola i jämförelse med barn i socioekonomiskt starka områden. Hållbarhetskommissionen rekommenderar därmed att insatser behöver sättas in för att höja deltagandet för barn som kan anses ha sämre förutsättningar i socioekonomiskt svaga områden, där ansvaret för detta läggs på kommunen och huvudmannen. Dessa insatser menar de skulle kunna vara att säkerställa att föräldrarna har kunnat göra ett välinformerat val angående sitt barns deltagande i förskola. I Malmö har det t.ex. gjorts en kartläggning som visade att det fanns flera skäl till varför barn från migrantfamiljer och minoritetsgrupper inte deltar i förskolan (Andersson & Sandberg, 2017). Det visade sig dels bero på språksvårigheter där kommunerna inte nått ut med sin information, dels på att vårdnadshavarna hade liten kunskap om förskola som verksamhet och därmed ansåg hemmet vara en bättre plats för barnet än förskolan. Kartläggningen visade även att vissa vårdnadshavare var rädda för att barnen kunde bli omhändertagna av myndigheter vilket kan härledas från tidigare erfarenheter och skepsis gentemot myndigheter. Förskoleförvaltningen i Malmö har satt in insatser som information om förskoleverksamheten på 21 olika språk och arabisktalande brobyggare som med uppsökande verksamhet inom Familjens hus lyckats få fler barn att delta i förskola.

Andra rekommendationer från hållbarhetskommissionen i Stockholm är att ha en uppföljande verksamhet i socioekonomiskt svaga områden. Detta för att ta reda på varför föräldrar inte söker plats i förskola för sina barn för att kunna ge de riktade informationsinsatser, samt att följa upp antalet barn som blivit avstängda i förskolan pga. obetald avgift¹ (Andersson & Sandberg, 2017).

Hållbarhetskommissionen menar vidare att förskolan behöver ha en hög kvalitet med kompetenta pedagoger och goda arbetsförhållanden där t.ex. barngrupperna inte är för stora, för att verksamheten ska fungera kompenserande och ge barn med sämre förutsättningar stöd till utveckling. Enligt budgeten för Stockholm stad år 2017, ska stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden i ett samarbete utveckla verksamhetsformer för att öka delaktigheten i förskola av barn i socioekonomiskt svaga områden.

Rättspraxis

I ett rättsfall från Regeringsrätten (RÅ82 2:62) har domstolen prövat frågan om en avstängning av ett barns plats i ett daghem, efter att en förälder överklagade Sociala centralnämndens arbetsutskott i Lunds kommuns beslut att stänga av dennes barn från daghemsplats. Barnet som stängdes av var fyra år gammal då avstängningen ägde rum och orsaken var att vårdnadshavaren inte hade betalat avgiften för kommunens förskole- och fritidsverksamhet. Barnets vårdnadshavare överklagade beslutet och menade att det stod i strid med lagen om barnomsorg (1976:381) där det framgår att kommunerna har skyldighet att anordna barnomsorg inom förskola- och fritidsverksamhet.

¹ I rapporten framgår att barn med särskilda behov undantas avstängning vid obetald avgift i Stockholm stad, men det står inget om hur rutinen för det ser ut eller om det ens finns en rutin.

Enligt Regeringsrättens dom får en kommun ta ut avgift för plats i förskole- och fritidsverksamhet och en vårdnadshavare som tar i anspråk en sådan plats för ett barns räkning, får anses ha förbundit sig till att betala avgiften. Regeringsrätten konstaterade att förskole- och fritidsverksamheten är en kommunal service som erbjuds föräldrar och barn, varför det rör sig om en civilrättslig åtgärd att stänga av barnet vid utebliven betalning². Däremot står det inte något explicit i lagen om att barn kan stängas av från sin plats i förskola och fritidshem, därmed får verksamheterna inte stänga av ett barn som en offentligrättslig disciplineringsåtgärd gentemot barnen.

Ett av regeringsråden i denna dom (RÅ82 2:62) var emellertid skiljaktig och menade att kommunen hade kunnat driva in sin fordran på sedvanligt sätt, t.ex. efter betalningsföreläggande, i den mån vårdnadshavaren inte fullgjort sin betalningsskyldighet. Det skiljaktiga regeringsrådet gjorde bedömningen att kommunen inte haft rätt att stänga av barnet från den daghemsplats som anvisats barnet.

Det har inte fattats något domslut i denna fråga efter den nya skollagen från år 2010 (SFS 2010:800), där det tillkommit en formulering om att barnets bästa ska vara utgångspunkten inom all utbildning och annan verksamhet i förskola och skola i Sverige (1 kapitel 10 § skollagen). Barnets bästa som utgångspunkt står däremot i konflikt med kapitel 8 § 16 skollagen (SFS 2010:800) som möjliggör avstängning, där det står att kommuner ”får ta ut avgift för plats i förskola som den anordnar”. Frågan om rätt att stänga av barn från förskola skulle ändock kunna avgöras annorlunda idag om det skulle prövas som ett rättsfall i en domstol, med grund i den tillkomna formuleringen om barnets bästa i skollagen. Dessutom skulle regeringens planer (SOU 2016:19) på att under 2018 inkorporera konventionen om barnets rättigheter i svensk lag också troligen förändra rättsläget.

Tidigare forskning

Vid sökning av forskning och annan relevant information till studien användes sökord på svenska och engelska. De ord och meningar som jag använde vid sökning är dessa; barn som stängs av från förskola, avstängda barn, suspended pre-school children, suspension of pre-school children och suspended children. I genomsökningen har jag inte funnit något om avstängningsförfarandet och hur det hanteras i Sverige. Det finns enstaka artiklar och granskningar om att barn har blivit avstängda i förskola på grund av obetalda barnomsorgsavgifter i Sverige. Men inte någon svensk forskning på hur just en avstängning kan påverka barnet och hur politiker samt tjänstemän som är verksamma inom barnomsorgen tar ställning till det. Däremot finns det relevant forskning om barnperspektiv i myndighetsutövning, vilket kommer att presenteras här nedan. Därefter presenteras forskning om förskolan samt studier från USA och Sverige om förskolans betydelse för barns lärande och utveckling³.

² Fallet är prejudicerande och har haft vägledande betydelse för två andra fall som är från senare tid; Högsta domstolens dom från 12 november 1998 i mål T 2842-97 och Högsta domstolens dom från den 27 maj 2008 i mål T 3070-06.

³ Vid intresse av vidare läsning om effekter av att delta i förskoleverksamhet finns fler studier likt dessa, *The Michigan School Readiness Program (MSRP) och Effective Provision of Preschool Education (EPPE)* (High/Scope Educational Research Foundation, 2002; *The Institute of Education, University of London, 2003*).

Att anta ett barnperspektiv

Begreppen barnperspektiv och barns perspektiv används flitigt idag i både internationella och nationella sammanhang. Det är begrepp som används för att beskriva ett ställningstagande och ett synsätt som ofta förekommer i barnrättsfrågor, forskning om barn och pedagogisk praxis (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003). Ofta jämföras dessa begrepp med ”barns bästa” och barns rättigheter där de används frekvent i politiska sammanhang som retoriska inslag. Men vad innebär då ett barnperspektiv och ett barns perspektiv?

Den större skillnaden mellan ett barnperspektiv och ett barns perspektiv är vem som innehar perspektivet (Halldén, 2009). I ett barnperspektiv är det en vuxen som försöker tolka en situation sett ur ett perspektiv som man tror är nära barnets perspektiv och som ska gynna barnet, medan ett barns perspektiv är just barnets egen syn på och inställning till situationen. Halldén (2003) diskuterar om barnperspektiv som ett mångtydigt begrepp som används både som ett ideologiskt ställningstagande samt som ett vetenskapligt förhållningssätt. Barnperspektiv kan innebära att verka i barnets bästa intresse, men Halldén (2003) menar att det inte är den enda möjliga innebörden och att begreppet bör få vara mångtydigt. Inom vetenskapliga sammanhang där man forskar utifrån ett barnperspektiv kan det t.ex. handla om att man försöker fånga barnens röster genom att genomföra etnografiska studier och möta barnen på deras arena samt villkor. Som ideologiskt begrepp, vilket jag främst kommer att fördjupa mig i, handlar barnperspektiv oftast om att anta ett perspektiv där barnets bästa sätts i främsta rummet i alla frågor som rör barnet (artikel 3 i konventionen om barnets rättigheter) och att det enskilda barnets villkor tas tillvara (artikel 2 i konventionen om barnets rättigheter) (Utrikesdepartementet, 2014). Det innebär bl.a. att genomföra barnkonsekvensanalyser inför och av politiska beslut och myndighetsutövning om barn som grupp och enskilt i olika sammanhang i ett samhälle, där det uppmärksammas vilka konsekvenser som dessa beslut kommer att innebära för barn (Halldén, 2003).

Att som förälder, forskare eller professionell anta ett barnperspektiv innebär att försöka närma sig ett barns perspektiv, men det betyder inte alltid att barn själva har gett sin åsikt om ett beslut eller fått bli hörda om sin situation (Qvarsell, 2003). Det handlar om att som vuxen tolka, leva sig in och försöka se situationen sett utifrån barnets villkor och hur det kan påverka just det barnet. Det handlar om att värna om barnets intressen och barnets bästa. Att som myndighetsperson inta ett barnperspektiv i beslut som rör barn innebär inte per automatik att det leder till barnets bästa. Det är ett perspektiv om vad som skulle kunna vara det bästa för barnet sett utifrån just den myndighetspersonens perspektiv (Qvarsell, 2003). Den personens föreställningar om barns villkor, behov och rättigheter samt agens och kompetens kan därför sägas hänga ihop med den personens barnsyn som barnets bästa speglas utifrån. Sommer (2003, 2005/2009) menar att ens barnsyn fungerar som ett ”filter” där föreställningar om vad ett barn är och hur ett barn bör vara utgår utifrån de normer och värderingar som personen innehar. Detta är problematiskt då varje person har ett ” eget filter” bestående av erfarenheter i livet och sin egen syn på barn. Ännu mer problematiskt är om detta filter inte är ”uppdaterat” till modern tid i idag, utan utgår ifrån en historisk syn på hur barn bör vara och leva.

Cederborg (2012) skriver om professionellas hantering i ärenden som rör barn och huruvida ett barnperspektiv antas i beslut. Författaren menar att professionella vid beslut som rör barn utgår ifrån vuxnas barnperspektiv, där analyser om det enskilda barnets erfarenheter, livsförhållanden och röst sällan finns med vid ett beslutsfattande. Forskning har visat att myndigheter som dömer i frågor rörande barn, i t.ex. asylärenden, familjeärenden hos socialtjänsten och brottmål, analyserar barns utsatthet på olika sätt vilket också kan förklaras med att varje myndighet har sitt ansvarsområde. Det

gemensamma bland de myndigheter (migrationsverket, socialtjänsten och rättsväsendet) som har studerats är däremot att de samstämmigt exkluderar genomförandet av barnkonsekvensanalyser. Detta innebär då att en analys om barns livssituation, förutsättningar, familjeförhållanden, potentiella risk och skyddsfaktorer och barns egna röster saknas som bedömningsunderlag vid beslut (Cederborg, 2012). Bristande bedömningsunderlag som inte inkluderar det enskilda barnets situation är problematisk då de barn som det beslutas om inom myndigheter kan anses vara specifikt utsatta. Det kan handla om barn som blivit utsatta för misshandel, sexuella övergrepp samt annan typ av försummelse och bristande omsorg där föräldrar inte tar hand om sina barn på ett sätt som förväntas av samhället. Samtidigt kan det vara svårt för professionella att göra reella bedömningar om barnets livsförhållanden, potentiella risk och skyddsfaktorer samt kunna ”förutspå” hur ett beslut kan påverka barnet och om barnet befinner sig i en riskzon för negativ utveckling (Cederborg, 2012).

Genom att höra barnens egna röster och tankar om sin rådande situation, kan man komma närmare ett barns perspektiv än när man som vuxen antar ett barnperspektiv. Artikel 12 i konventionen om barnets rättigheter deklarerar att barn som är i stånd att ha egna åsikter också ska ha rätt att höras i alla frågor som rör barnet, där barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad (Utrikesdepartementet, 2014). Cederborg (2012) menar dock att det sällan är fallet, då rättsväsendet oftast avstår från att låta barn komma till tals och utesluter ett barnperspektiv i utredningsarbete med utsatta barn. I t.ex. ärenden hos socialtjänsten framgår det att professionellas analys främst inkluderar föräldrarnas barnperspektiv och att analysen sällan berör misstankar om att brott sker mot barnen i familjen och konsekvenserna för barnets livssituation. Socialsekreteraren kan även avstå från att intervjua barnen i de aktuella ärendena om sina upplevelser, vilket innebär en prioritering av föräldraperspektivet och en avsaknad av barnperspektivet (Cederborg, 2012), där föräldrarna hörs om barnets livssituation med en utgångspunkt om att barn har det bäst hos sina föräldrar. Risken med detta är att barnet kan vara i någon sorts försummelse av just de föräldrar som är under utredning av socialtjänsten och vetskapen om detta går då förlorat, vilket drabbar barnet hårdast. Cederborg (2012) menar att detta tyder på att barn förstås utifrån vuxenstyrda tillämpningar av rättsliga regleringar istället för i enlighet med de principer om barnperspektivet som är reglerat i FN:s konvention om barnets rättigheter (Utrikesdepartementet, 2014).

Förskolans betydelse för barns lärande och utveckling

Diskursen om den offentliga barnomsorgen

Sven Persson (2014) skriver om förskolan och hur detta politiska projekt skapades som ett rum mellan offentligheten och det privata. Persson belyser den diskursiva argumentationen där den offentliga barnomsorgen, som idag är i form av förskola, ansågs som en av de viktigaste platserna för samhällelig integration av barn och föräldrar. Den diskursiva argumentationen tar sin utgångspunkt i Befolkningsskommissionens arbeten på 1930-talet (SOU 1936:59; SOU 1938:13; SOU 1938:19; SOU 1938:20) som resulterar i slutsatsen att förskolan ses som en plats där barnet kan socialiseras till att bli en del av samhället. Det nya sociala rummet som förskolan utgör blir rummet mellan det offentliga och det privata som är familjen. För att verkställa den ambitionen om förskolan krävdes omfattande moderniseringsprojekt, vilket bl.a. medförde familjepolitiska åtgärder riktade mot att förbättra villkoren för mödrar att kunna vara moder och samtidigt yrkesarbetande (SOU 1938:13). I denna argumentation fokuseras det på familjens funktionsbortfall, vilket gör det lämpligt att samhället och

familjen bör ha ”delad vårdnad” om barnet (Persson, 2014, s. 68). För att vårdnaden om barnet ska fördelas mellan samhället och familjen samt för att förskolan ska utgöra verktyget för det, förutsattes enligt Persson (2014) en kritik av familjen som institution och de privata värdena. Denna kritik skulle skapa förutsättningen för att barnet kan frigöras från familjen och inkluderas i samhällsgemenskapen. Persson (2014) diskuterar vidare och hänvisar till filosofen och politiska teoretikern Hannah Arendts (1963, 1986) syn på åtskillnaden mellan det privata och offentliga. Arendt menar, enligt Persson (2014), att uppdelningen mellan det offentliga och privata inte regleras av samhällets institutioner, utan riskerar istället att upplösa gränsen mellan dessa vilket därmed utgör ett hot mot de båda sfärernas autonomi. Den offentliga barnomsorgen blir här det som riskerar att upplösa värdena i både det offentliga och privata, genom att familjens interaktion får en offentlig prägel som regleras genom sociala och legala normer. Persson (2014) menar dock att förskolan, utifrån Arendts kritik på uppdelningen mellan det privata och offentliga (1963, 1986), kan fungera som en lösning. Förskolan kan enligt Persson (2014) gestaltas som en superfamilj där familjens problem blir synliga i det offentliga rummet, vilket sedan kan regleras av byråkratin. Genom den diskursiva argumenteringen blev därmed den offentliga barnomsorgen nödvändig och skapade förutsättningar för kvinnor att bryta isoleringen i hemmet och komma ut i arbetsmarknaden, vilket tidigare inte var lika möjligt. Den offentliga barnomsorgen, dvs. förskolan, sågs av Befolkningskommissionen som verktyget att skapa en mer enhetlig moraluppfattning bland medborgarna.

Även den socialdemokratiska politikern Alva Myrdal lämnade bidrag till kommissionens utredning år 1938 (Persson, 2014; SOU 1938:20). Hon lyfte fram familjesociala aspekter som att syskonlösa barn saknar det sociala kamratskapet som bidrar till en moralisk barnuppfostran, vilket hon menar endast kan fås genom deltagande i den offentliga barnomsorgen. Med underlag som dessa argument, om att öka kvinnors inflytande att kunna delta på lika villkor som män i arbetsmarknaden, tillsammans med vetenskapliga argument om moralisk barnuppfostran, öppnas det upp för en utbyggnad av den offentliga barnomsorgen. Befolkningskommissionen tog stöd i psykologisk forskning om storbarnkammare som menade att det var positivt för barns utveckling att vistas tillsammans med andra barn i en social samvaro (Persson, 2014). Med detta argument, om att den offentliga barnomsorgen kan erbjuda vård och uppfostran som enligt vetenskap bidrar till barns utveckling, så ansågs inte modern längre som tillräcklig uppfostrare. Därmed började synen på uppfostran av barn som en privat angelägenhet för föräldrarna att luckras upp. Den diskursiva argumenteringen bottenar enligt Persson (2014) i en vision om ett gemensamt ”vi” med enhetliga moraliska uppfattningar (SOU 1938:19), där förskolan sågs som verktyget för det offentliga att kunna bryta sig igenom det privata. Förskolan kan här ses som mötet mellan det offentliga och privata som utgörs av förskolepersonal och vårdnadshavare, där olika grundläggande värderingar möts och ska försöka harmoniseras. Arendts (1963, 1986) kritik mot detta är att förskolan, samtidigt som den möjliggör för kvinnorna att arbeta och delta i det offentliga livet, fråntog vårdnadshavarna privilegiet och rätten om ensam uppfostran av barnen.

The High/Scope Perry Preschool Study

Åren 1962-1967 genomfördes en av de första studier där syftet var att kartlägga kortsiktiga och långsiktiga effekter av att gå i pedagogiskt inriktad förskoleverksamhet hos barn som levde i fattigdom i USA (High/Scope Educational Research Foundation, 2005). Studien hade en experimentell utformning och leddes av David Weikart, filosofie doktor inom psykologi, och hans kollegor i skoldistriktet i Ypsilanti, Michigan. 123 afro-amerikanska barn boende i området Ypsilanti, valdes ut och fördelades slumpmässigt till två olika barngrupper (Schweinhart, 2007). Den ena gruppen på 58 barn (”programbarnen”) fick delta två år i det pedagogiska programmet från att barnen var tre och fyra

år gamla. Den andra gruppen på 65 barn ("icke programbarnen") blev kontrollgruppen som inte deltog i något pedagogiskt program innan de började i förskoleklass. Dessa grupper jämfördes sedan med varandra genom datainsamling om barnens utveckling och livssituation från tre år till 40 år⁴. Barnen som deltog i studien definierades som "barn i fattigdom" och valdes utifrån kriterierna att deras föräldrar (Schweinhart, 2007); hade kort skolgång där medelsnittet genomfört årskurs 9, låg sysselsättningsstatus där de antingen var arbetslösa eller arbetade i okvalificerade jobb, bodde trångt i hushåll med flera personer (i snitt 1.4 personer/rum) och var bland de boendena med lägst socioekonomisk status i USA. "Programbarnen" deltog i barngrupper med 20-25 barn som träffades med fyra utbildade och behöriga lärare fem dagar i veckan (High/Scope Educational Research Foundation, 2005). Den pedagogiska inriktningen som programmets aktiviteter utformades utifrån är inspirerade från teoretikern Jean Piagets syn på lärande om idén att barn lär sig bäst från aktiviteter de själva är delaktiga i. Detta genom barnens planerande, genomförande och utvärderande av sina egna aktiviteter, som därav bidrar till deras intellektuella, sociala och fysiska utveckling (High/Scope Educational Research Foundation, 2005).

Forskarteamet fann signifikanta skillnader mellan de två olika barngrupperna från barndomen till vuxenlivet. Signifikant många fler av "programbarnen" var mer förberedda inför skolan vid 7år och hade även en längre genomförd skolgång än "icke programbarnen", där 77 % mot 60 % slutförde gymnasiet (High/Scope Educational Research Foundation, 2005). "Programbarnen" hade i signifikant högre utsträckning en anställning vid 40 år, högre median årsinkomst och månadsinkomst. "Programbarnen" hade även mer ordnade boendeomständigheter vid mättillfällena för 27 och 40 års ålder där de i mindre utsträckning var inneboende med andra, tog emot bostadsbidrag, bodde i hyreslägenhet eller var inspärrade. Större utsträckning av "programbarnen" än "icke programbarnen" ägde sina egna hus (27 % mot 5 % vid 27 år) och ägde en bil vid 40 år. Vid 27 års ålder hade 59 % av "programbarnen" rapporterat att de någon gång under de tio senaste åren mottagit samhällstjänster, i jämförelse mot de 80 % av "icke programbarnen". Vid 40 år gamla var denna skillnad mellan grupperna mindre signifikant, där 71 % av "programbarnen" rapporterat att de någon gång under sin livstid mottagit samhällstjänster gentemot 86 % av "icke programbarnen". Detta mönster visar på att skillnaderna avseende mottagande av samhällstjänster blir mindre med åren mellan grupperna, men att "programbarnen" tydligt fått en för-start i en ekonomisk stabilitet. Studiens resultat visar även starka indikationer på att det pedagogiska programmet hade en avgörande betydelse vid förebyggande av brottsliga handlingar hos de deltagande i studien (High/Scope Educational Research Foundation, 2005). "Programbarnen" (36 %) hade t.ex. mycket färre arresteringar (fem eller fler gånger) än "icke programbarnen" (55 %) och i mindre utsträckning dömda till fängelse⁵. En av de mest omtalade upptäckterna i studien var att det pedagogiska programmet enligt en kostnads-nyttanalys besparade samhället stora kostnader (Schweinhart, 2007). Detta genom att t.ex. förebygga att "programbarnen" nyttjade samhällstjänster och genomförde brott i lika stor utsträckning som de potentiellt annars hade gjort om de inte deltagit i programmet. Genom att de arbetade i större omfattning och med högre lön bidrog också med skattebetalningar till staten. Samhällskostnaderna besparades även potentiellt ur den aspekten att färre "programbarn" behövde specialundervisning eller gå om en årskurs i skolan. Slutligen menar forskarteamet att liknande pedagogiska program (t.ex. utbildade lärare och barnens delaktighet i sin egen utveckling) kommer ge positiva effekter hos barn även in på vuxenlivet,

⁴ Med ett bortfall på 6 % genom alla mätningar (High/Scope Educational Research Foundation, 2005).

⁵ Liknande brottsförebyggande mönster har även funnits som resultat i två andra studier som genomförts med liknande program som denna (Lally, Mangione, & Honig, 1988; Reynolds, Temple, Robertson, & Mann, 2001.)

framförallt hos de barn som lever i socioekonomisk utsatthet. De menar att deras program visade resultat om en väldigt god ekonomisk investering för samhället jämfört med andra alternativa insatser av den offentliga och privata sektorn.

FAST-projektet

FAST-projektet (Familjestöd) är ett svenskt projekt som drevs av professor Bengt-Erik Andersson och docent Lars Gunnarsson (Andersson, 1986). Projektet ingår även i ett större internationellt samarbetsprojekt under namnet ”The international group for comparative human ecology” med fem länder; Sverige, Israel, USA, Wales och Tyskland. FAST-projektet undersökte effekterna av samhällelig barnomsorg (daghem) på barns utveckling i åtta års ålder. Studien genomfördes 1978-1979 och är en longitudinell studie av 128 småbarnsfamiljer och deras barn i vissa bostadsområden i Göteborg och Stockholm. Familjerna har följts genom besök, intervjuer, observationer, frågeformulär och skattningsskalor, från att barnen var ungefär tre till fyra år till att de genomfört årskurs ett i grundskolan och sedan ett sista tillfälle när barnen var 13 år. I studien jämfördes tre barngrupper utifrån kategorierna; tidig daghemsplacering (barnets placering på daghem första eller andra levnadsåret), sen daghemsplacering (barnets placering på daghem från tre år) och ingen daghemsplacering (barn som inte alls deltagit i daghem men har haft andra erfarenheter av barnomsorg som t.ex. dagmamma och lekskola). Vid datainsamlingen när barnen var åtta år återstod 119 familjer och när barnen var 13 år återstod 110 familjer (Andersson, 1986, 1990). Datainsamlingen har bestått av information och omdömen från föräldrarna, förskollärarna och lärarna i skolan

Studien visade signifikanta skillnader mellan barngrupperna där barn med tidig daghemplacering bedömdes i mera positiva termer än de andra två barngrupperna av lärarna (Andersson, 1986). Barnen med tidig daghemsplacering upplevdes bl.a. ha bättre språkförmåga, större social kompetens, vara mindre ängsliga, mer självständiga och bestämda genom att t.ex. ha lättare att hävda sin åsikt. Den sociala och emotionella utvecklingen bedömdes oftare positivt än de andra barngrupperna (Andersson, 1990). För denna barngrupp blev även övergången mellan förskola och skola smidigare i jämförelse med de andra två barngrupperna. Barngruppen med sen daghemsplacering fick generellt bättre omdömen än barnen utan daghemsplacering (Andersson, 1986, 1990). Dessa mönster höll sig även till tonåren där studien pekar på sambandet mellan barnomsorg och socioemotionell utveckling (Andersson, 1990). Detta samband konstaterades i att de tidigt daghemsplacerade barnen var mer öppna, trygga, sociala och självsäkra i tonåren än de som kommit sent in i barnomsorgen eller inte alls. Studien visar även att de tidigt daghemsplacerade barnen lyckades bättre kunskapsmässigt i skolan.

Jämlika förutsättningar för utsatta barn

Studierna ovan och annan internationell forskning om förskolans betydelse visar att både individen och samhället gynnas av att individen deltar i tidig förskoleverksamhet (Andersson & Sandberg, 2017; Persson, 2012; Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson, 2010). Forskning menar även att förskolan är som mest effektiv för barns lärande och utveckling när den utgör en kontinuitet och en sammanhängande del av både barnets lärande och omsorg om barnet, där det framhålls att barns sociala, kognitiva, språkliga, emotionella samt motoriska kunskaper och färdigheter läggs till grund i förskoleålder. Förskolan utgör därmed inte bara det första steget i utbildningssystemet, utan möjligen också den viktigaste (Sheridan & Pramling Samuelsson, 2009). Just barn från sämre socioekonomiska förhållanden gynnas mest av att gå i förskolor med hög kvalitet, professionella pedagoger och att träffa barn av andra socioekonomiska bakgrunder (Andersson & Sandberg, 2017; Persson, 2012; Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson, 2010). De barn som kommer ifrån socialt och ekonomiskt utsatta

hem har ofta sämre förutsättningar än andra barn att lyckas i skolan, yrkeslivet samt i vuxenlivet. Omsorgen om dessa barn kan även med större risk anses vara bristande om föräldrarna lever i stor stress, är socialt isolerade och exkluderade (Cederborg, 2012). Förskolan kan för dessa särskilt utsatta barn skapa jämlika förutsättningar och kompensera för bristande levnadsförhållanden i hemmet. Därmed utökas dessa barns chanser till att lyckas i skolan och en social exkludering i samhället förebyggs. Genom att delta i förskolan kommer dessa barn ofta ikapp sina kamrater i att utveckla grundkunskaper i matematik och språk (Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson, 2010). Förutom ämneskunskaper utvecklas även barns sociala färdigheter i förskolan som t.ex. förmågan att samspela och hantera konflikter.

Sammanfattningsvis kan det sägas att en förskola med god kvalitet samt utbildade och kompetenta pedagoger bidrar till barns lärande och utveckling i ett livslångt perspektiv (Andersson & Sandberg, 2017; Persson, 2012; Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson, 2010). Att fråntas den rätten kan få betydande konsekvenser för individen, vilket motiverar studien.

Syfte och frågeställningar

Denna uppsats avser att undersöka förskolechefers uppfattningar och erfarenheter om avstängning av barn från förskola. Syftet med uppsatsen är att ta reda på hur informanterna upplever sin egen roll och deras meningsskapande om fenomenet som studeras. Vidare avser studien att analysera informanternas uppfattningar och erfarenheter utifrån ett barnperspektiv.

Frågeställningar

- Hur uppfattar informanten sin roll vid avstängning av barn i förskola?
- Hur kan informantens syn på avstängning av barn i förskola förstås utifrån ett barnperspektiv?

Metod och teoretisk ansats

Under detta avsnitt presenteras de metoder som har använts under studiens genomförande, vilken teoretisk ansats som har varit utgångspunkten och hur materialet har bearbetats. Det presenteras även vilka kriterier som var ställda i urvalet, hur avgränsningen ser ut och hur informanterna kontaktades. Slutligen sker en diskussion om studiens forskningsetiska överväganden och kvalitet.

Val av metod

Tolkningsfenomenologisk analys/IPA

Denna studie vill nå en fördjupad kunskap om individers upplevelser om en specifik arbetssituation, därmed valdes tolkningsfenomenologisk analys (interpretativ phenomenological analysis; IPA) som forskningsmetod i studien (Back & Berterö, 2015). IPA är en kvalitativ forskningsansats med ett

psykologiskt intresse i grunden för individers erfarenheter och meningsskapande. IPA har en idiografisk inriktning vilket innebär att forskaren med ett ”inifrån” perspektiv vill få insikt i enskilda personers upplevelser om ett visst fenomen (Larkin & Thompson, 2012; Smith, Jarman & Osborn, 1999). Det är alltså en forskningstradition som tar sikte på att belysa individers enskilda unika upplevelser och erfarenheter av händelser och är därför inte intresserad efter någon allmängiltighet med sitt forskningsresultat. Inom IPA samlar forskaren in kvalitativ data genom intervjuer, dagböcker eller från fokusgrupper (Back & Berterö, 2015).

Fördelen med IPA som metod är att man kommer nära informantens egen upplevelse och essensen i det fenomen som man vill undersöka genom forskarens tolkningsarbete av det informantens uttrycker i sitt sammanhang (Back & Berterö, 2015; Larkin & Thompson, 2012; Smith, Jarman & Osborn, 1999). En annan fördel är att IPA har en induktiv ansats vilket innebär att forskaren inte utgår ifrån några teorier som i en deduktiv ansats, utan forskningen är datadriven och kan skapa nya teorier och bidra med ny forskning (Back & Berterö, 2015; Fejes & Thornberg, 2015). Forskaren får på detta vis möjlighet att ha ett öppet sinne på forskningsfältet och kan ta in nya och flera aspekter utan att ”låsa” sig fast vid någon teoretisk utgångspunkt. Däremot är en vanlig kritik och misstro gentemot induktiv forskning, som t.ex. grundad teori, att det är naivt att tro att en studie är genomförd helt induktivt och neutralt då forskaren genom sin närvaro, förförståelse, sina frågeställningar, metodval, m.m., påverkar materialet till viss del (Charmaz & Bryant, 2011). Kritiker menar att man inte kan bortse från de sociala tillstånd som forskningen sker under och de yttre faktorer som påverkar det insamlade materialet. IPA traditionen gör dock inte anspråk på att vara strikt induktivt lagd.

Forskningstraditionen accepterar att även om syftet är att undersöka informantens livsvärld är det omöjligt att nå informantens livsvärld i dess ”sanna” existens, då det som presenteras alltid blir en tolkning utifrån forskarens egen livsvärld och påverkas av interaktionen mellan forskaren och informanten (Willig, 2013). Inom IPA är det heller inte relevant om det informantens berättar är sant eller falskt eller hur verklighetsnära individens berättelse är. Det intressanta för en forskare som genomför forskning med IPA är att få ta del av hur informanten upplever själva händelsen eller situationen (Back & Berterö, 2015).

IPA har sitt ursprung i hälsopsykologi och traditionens grundare är en professor i psykologi vid namn Jonathan Smith som utvecklade metoden runt 1990-talet (Back & Berterö, 2015; Willig 2013). Smith menar att IPA syftar till att undersöka individens erfarenheter och meningsskapande i det som berättas genom ett tolkningsarbete av materialet som forskaren har samlat in (Willig, 2013). Materialet analyseras genom tolkningsarbete av forskaren som försöker att förstå sig på individens upplevelser och erfarenheter, som individen i sin tur tolkar och försöker att göra begripligt för intervjuaren och sig själv i berättandet. I och med detta uppstår det en dubbel hermeneutisk process där tolkningen är det centrala (Back & Berterö, 2015; Willig, 2013). Det är genom våra egna samt gemensamma upplevelser och erfarenheter som vi kan förstå och relatera till andra, och därmed med inlevelse tolka deras upplevelse av en viss händelse. Metoden bygger därför delvis på traditioner från hermeneutiken där det centrala i forskningen är att tolka, förstå och förmedla individens egna upplevelser av ett visst fenomen (Westlund, 2015). Inom hermeneutisk forskning ges informanten ett stort utrymme att berätta vad de själva vill prata om.

Tolkningen är en central del av IPA traditionen, men en annan central del är också intresset för essensen i människors levda upplevelser och erfarenheter, vilket gör att IPA även vilar på fenomenologi (Back & Berterö, 2015). Fenomenologins grundare är tyske filosofen Edmund Husserl (1913/2004) och forskningsmetoden är en filosofisk teori som utvecklades i början av 1900-talet. Forskningssyftet är att identifiera och beskriva människors erfarenheter och upplevelser samt

fenomenets väsen (dess eidos), dvs. de mest väsentliga beståndsdelarna av fenomenet (Szklański, 2015). Fenomenologi är en filosofisk teori om att medvetandet är intentionalt vilket innebär att det är riktat och meningsskapande. Riktat i den meningen att det alltid finns något objekt som medvetandet betraktar, meningsskapande i det avseendet att det sker ett samspel mellan objektet och det mänskliga medvetandet, där det uppstår en bild av verkligheten så som vi upplever den, dvs. en fenomenologisk verklighetsbild. Inom den klassiska fenomenologin sätter forskaren en parentes om sina tidigare kunskaper om ett fenomen, där forskaren gör alla tidigare teorier, hypoteser och modeller om det utforskade fenomenet inaktiva i forskningsprocessen (Szklański, 2015; Willig, 2013). Inom den klassiska fenomenologiska forskningen är det därför av vikt att en studie är strikt induktivt lagd för att forskaren ska kunna göra en empiritrogen analys av det insamlade materialet. Husserls efterföljare Heidegger och Merleau-Ponty menade dock att det inte går att genomföra strikt induktiva forskningsstudier och förde därmed in de hermeneutiska dragen till den klassiska fenomenologin och utvecklade en tolkande fenomenologisk inriktning (Larkin & Thompson, 2012). I den tolkande fenomenologin är resultatet en tolkning av informantens berättelse och inte en beskrivning, eftersom forskaren aldrig kan vara helt neutral då ens observationer alltid är hämtade ifrån något man själv erfarit och upplevt. IPA utvecklades främst utifrån den tolkande fenomenologins grundtankar vad gäller framförallt synen på forskarens roll och medverkan i resultatet, samt tolkningen som central del av analysarbetet. Förutom hermeneutiken och fenomenologin vilar IPA även på symbolisk interaktionism, där man anser att informanternas erfarenheter sker i samspel med andra människor i grupp, där interaktionen mellan människor i den sociala världen resulterar i de betydelser som tillskrivs händelser (Back & Berterö, 2015). Utifrån en intervjusituation innebär det att samtalet mellan informanten och forskaren sker i en interaktion där det som utmynnar från intervjun har skett i ett socialt samspel.

Semistrukturerade intervjuer

Då studiens syfte är att undersöka förskolechefers uppfattningar och erfarenheter om ett bestämt fenomen, vilket här är avstängning av barn i förskola, valde jag att genomföra en kvalitativ studie med semistrukturerade intervjuer vilket också rekommenderas inom IPA (Back & Berterö, 2015). Jag skapade en intervjuguide (se bilaga 1) med öppna och specifika frågor som är väsentliga för studiens syfte samt för det fenomen som avses att undersökas (Back & Berterö, 2015; Kvale & Brinkmann, 2014).

Intervjuguiden följdes inte strikt eller i någon specifik ordning, utan fungerade främst som ett stöd under intervjuerna. Intervjuguiden innehåller tre teman med tillhörande frågor som är tänkta att täcka in flera aspekter om fenomenet avstängning av barn, och för att få med djupare aspekter från informanterna ställdes följdfrågor på det som berättades. De följdfrågor som jag ställde och frågorna från intervjuguiden är främst formulerade som öppna frågor i formen ”hur”, för att hålla samtalet flytande och få informanten att berätta om sina tankar och känslor (Kvale & Brinkmann, 2014). Detta är också det väsentliga inom IPA, att komma nära individens upplevelsevärld och sträva mot att minimera forskarens påverkan på informantens svar (Back & Berterö, 2015). Även inviterande yttranden som t.ex. ”berätta vad du tänker om...” och ”berätta mer om det” formulerades till informanterna under intervjuerna för att uppmuntra till att berätta på ett djupare plan om de reflektioner som informanterna har om fenomenet (Cederborg, Hellner Gumpert & Larsson Abbad, 2009). För att visa informanterna att jag var med i samtalet och lyssnade aktivt på det som de delade med sig, så uttryckte jag stödjande kommentarer som t.ex. ”mm”, ”ok” och ”ah”. Genom stödjande kommentarer som dessa flyter även samtalet på med ett mer naturligt inslag och uppmuntrar

informanten att berätta vidare utan att påverka innehållet (Cederborg, Hellner Gumpert & Larsson Abbad, 2009).

En fördel med att använda intervju som metod är att man kan analysera individers berättelser och genom deras utsagor få insikter i sociala världar och undersöka kulturella företeelser samt normer (Miller & Glassner, 2011). Forskaren har även möjligheten att följa upp intressanta uttalanden och kan be informanten att berätta mer om ett visst ämne. Denna möjlighet finns t.ex. inte när materialet består av dagboksanteckningar. Dock menar vissa kritiker att det material som samlas in via intervjuer inte kan säga något om de sociala världar som existerar utanför intervjusamtalet, med motiveringen att det i en intervju sker en interaktion mellan forskaren och informanten vilka tillsammans skapar det insamlade materialet (Miller & Glassner, 2011). Andra mindre bra aspekter med intervju som metod är att det kan ta lång tid att få tag på sina informanter samt att forskaren behöver bearbeta det insamlade materialet, vilket vanligen sker genom att transkribera ljudinspelningen av intervjun. Detta arbete tar både mycket tid och energi, en djupintervju kan ta flera timmar i anspråk och beror också på hur noggrann forskaren är (Back & Berterö, 2015).

Urval och avgränsningar

Inom tolkande fenomenologi rekommenderas att informanterna är få i antal för att forskaren ska kunna fördjupa sig i materialet och analysera det på en tolkande nivå. Med för många informanter är risken större att insamlingsmaterialet blir för stort och då svårt att analysera utan att det blir för ytliga tolkningar. Därför rekommenderas det att antal informanter som deltar i en studie bör vara från en individ till 10-15 (Back & Berterö, 2015). Jag bestämde mig för att stanna vid åtta informanter för att både få flera personers perspektiv och tillräckligt med material för att kunna analysera, samtidigt som jag inte ville ha fler än åtta intervjuer för att kunna fördjupa mig i materialet. Det är också av vikt att informanterna i studien är en homogen grupp och delar vissa gemensamma erfarenheter som är relevanta för studiens syfte (Back & Berterö, 2015).

Urvalsgrupp

Jag har valt att avgränsa mig till att undersöka situationen kring barn som stängs av i förskoleverksamheter. Dock förekommer avstängning av barns platser även i fritidsverksamheter och av de underlag som jag har fått in gällande statistik, verkar det vara ett mer förekommande fenomen i fritidsverksamheter. Varför jag valde att endast fokusera på barn som blir avstängda i förskola är för att kunna fördjupa mig mer inom den verksamheten. Då denna studie undersöker förskolechefers uppfattningar och erfarenheter av avstängning av barn i förskola pga. obetald barnomsorgsavgift, har huvudsakligen två kriterier varit ställda i urvalet;

- Personen har varit/är yrkesverksam som förskolechef i kommunal förskola inom Stockholms län
- Personen var förskolechef vid tillfälle då barn var i risk för att bli avstängda/blivit avstängda

Undersökningspersoner

Alla informanter som deltar i studien är kvinnor som är 40 år och äldre. Det har inte varit av någon avsiktlig mening att samtliga informanter är kvinnor, då kön inte är en relevant aspekt i studien. Samtliga informanter är verksamma som förskolechefer inom kommunala förskolor som tillämpar avgift enligt maxtaxa (se avsnitt bakgrund) och är verksamma inom tre av Stockholms läns kommuner.

Genomförande

Kontakt-fasen

Som ett första steg i att få tag på informanter som kvalificerar sig till mina urvalskriterier kontaktade jag en handläggare på en utbildningsförvaltning som har hand om administrationen kring barnomsorgsräkningen. Denna person har insyn i vilka förskolor barn har blivit avstängda samt där det har påbörjats ett fordransärende och barnet riskerar att bli avstängt. Denna information ville jag komma åt för att få en uppfattning om hur många avstängningar som har skett inom den kommunen det senaste året och vilka förskolor som det skett på för att i nästa steg få tag på informanter. Handläggaren fyllde därmed en funktion som en sorts gatekeeper, dvs. den som ger forskaren tillträde till fältet (Hammersley & Atkinson, 2007). Jag fick statistik på antal avstängda barn under ett års tid och namn på främst drabbade förskolor. Jag kontaktade de berörda förskolorna och sedan andra förskolor inom samma kommun för att höra med fler förskolechefer om de också varit med om en avstängning.

Ett av de första problemen som jag stötte på när jag kontaktade de angivna förskolorna, var att vissa av förskolecheferna inte var verksamma under tiden som en avstängning hade realiserats på verksamheten. Sedan var det några förskolechefer som erfarit avstängning men som tackade nej på grund av tidsbrist och hög arbetsbelastning. Vissa förskolechefer har inte återkommit med svar alls via mail och har inte gått att nå på telefon. I och med de svårigheter jag mötte på med att få tag på ett urval som motsvarar de kriterier som har jag ställt, började jag kontakta fler förskolor i andra kommuner inom Stockholms län.

Totalt har jag kontaktat 32 förskolechefer, av dessa kontaktades 22 förskolechefer via mail (se bilaga: 2) som ett första kontaktförsök, nio via telefon och en förskolechef fick jag kontakt med genom en kontakt som är pedagog på den förskolan. Av dessa 32 förskolechefer har åtta samtyckt och dessa personer är verksamma i tre olika kommuner inom Stockholms län. Förutom förskolechefer tog jag kontakt med totalt fyra tjänstemän inom kommuner samt en arkivarie på Riksarkivet och en journalist. Dessa bidrog med information kring främst berörda förskolor och områden, rutiner vid avstängning, statistik på avstängda barn och rättsfall.

Intervju-faserna

Intervjuerna skedde mellan den 3 februari och 7 mars 2017. Samtliga intervjuer genomfördes på informanternas arbetsplats i antingen deras eget kontorsrum, personalrummet eller ett mötesrum. Intervjuerna skedde i ett avskilt rum med stängd dörr för att undvika att annat pågående ljud i verksamheten stör genomförandet av intervjun. Samtliga intervjuer spelades in på två mobiltelefoner för säkerhetsskull ifall ljudinspelningen skulle vara av dålig kvalitet på den ena telefonen. Längden på intervjuerna varierade mellan ca 30 min och 50 min, där totalt inspelad tid för intervjuerna tillsammans blev ca sex timmar (331 min). Den kortaste intervjun blev 24 min och den längsta 56 min.

Innan intervjuerna påbörjades erbjöd nästan alla informanter mig en kopp kaffe eller ett glas vatten vilket jag tackade ja till och såg det som ett tillfälle att etablera en god kontakt med informanten och förprata lite innan intervjun sattes igång (Back & Berterö, 2015). I detta skede var jag försiktig med att inte prata om mina egna tankar när vissa informanter diskuterade lite allmänt om avstängning. Detta för att i minsta mån påverka informantens svar inför själva intervjusamtalet. När den första kontakten etablerats en kort stund, påbörjades introduktionsfasen där jag gick in på uppsatsens syfte, hur jag kommer hantera materialet från intervjun och frågade åter om samtycke att ljudinspela intervjun samt

förklarade att jag behövde spela in för att kunna analysera materialet i ett senare skede (Cederborg, Hellner Gumpert & Larsson Abbad, 2009; Back & Berterö, 2015). Jag berättade att jag hade med mig en intervjuguide med frågor som stöd under samtalet, men att det intressanta för mig är att få ta del av informantens perspektiv, där informanten kan berätta fritt och att jag främst kommer att lyssna samt ställa följdfrågor. Jag informerade informanterna återigen att de kommer att vara anonyma och att förskolans namn inte kommer att förekomma i uppsatsen. Innan ljudinspelningen påbörjades frågade jag om informanterna hade några frågor som de ville ställa om studien, och meddelade att de kunde ställa frågor även under samtalet om något kändes oklart.

Efter att upplägget var klargjort slog jag på ljudinspelningen och den substantiella fasen (Cederborg, Hellner Gumpert & Larsson Abbad, 2009) av intervjun påbörjades genom att jag började med att ställa den första öppningsfrågan i intervjuguiden (se bilaga 1). Därefter ser frågorna till informanterna olika ut och kommer inte i samma ordning då informanternas svar följdes upp med följdfrågor (Back & Berterö), vilket också bidrog till att varje intervju har sin egen prägel även om den situation som undersöks är samma i alla intervjuerna.

Efter att jag kände en viss mättnad under samtalet och alla frågor i intervjuguiden var täckta, så frågade jag informanten om det var något ytterligare som personen ville berätta för mig, som jag inte frågat om. I vissa av samtalen fick jag här nya intressanta aspekter och uttalanden, medan några av informanterna kände sig nöjda och hade inget mer att tillägga. I sista skedet under avslutningsfasen (Cederborg, Hellner Gumpert & Larsson Abbad, 2009) så tackade jag informanterna för deras deltagande, den tid som personen avsatt för mig och för att personen delat med sig av sina erfarenheter. Efter att ljudinspelningen stängts av skedde en kort stund av informellt samtal som kunde handla om hur det kändes att prata om ämnet för informanten. Här kunde jag också vara något mer generös med mina tankar om ämnet avstängning av barn i förskola eftersom intervjun var avslutad, i de fall som informanterna inledde en vidare diskussion och frågade mig om olika saker. Varje informant blev också erbjuden att få uppsatsen skickad till sig när den blir färdigställd vilket samtliga var positiva till.

Databearbetning och analysmetod

Transkribering

Det insamlade intervju-materialet som ljudinspelats, transkriberades ord för ord för att få ett så transparent material som möjligt. Jag utgick inte från någon specifik transkriberingsmetod utan min utgångspunkt var att transkribera enligt rekommendationer för intervjuer genomförda inom tolkande fenomenologi, så ordagrant som möjligt där även inledning och avslut av intervjuerna samt de frågor som jag ställde till informanterna är transkriberade (Back & Berterö, 2015). Stödjande kommentarer som förekommer under intervjun som t.ex. ”mm”, ”ok” och ”ah” transkriberades också, även informantens uttryck som t.ex. ”mm”, ”eh”, ”hehe” och ”ehm” skrevs ned. Detta för att få ett material så nära återgivet det samtal som pågick under intervjun. Däremot har jag inte skrivit ned pauser eller markerat betoningar som skett under samtalen, eftersom det som är intressant att undersöka för mig är vad informanten uttrycker och inte hur. Ett fåtal gånger gick det inte att höra eller förstå vissa ord som informanterna sade vid avlyssnandet av inspelningarna, även då jag spelade om samma sekvens flera gånger, dessa passager markerades med *oklart ljud*.

Transkriberingarna skrevs ned i programmet Microsoft Word och sidmarginalerna justerades till breda för att göra utrymme inför analysarbetet där dessa utrymmen användes för notering av bl.a. teman,

idéer och beskrivningar. Alla sidor numrerades och märktes i textens sidhuvud med det datum som respektive intervju genomfördes. Texten är transkriberad i Times New Roman med teckenstorlek 12 samt enkelt radavstånd och materialet består av totalt 113 A4-sidor.

Redan under transkriberingsstadiet påbörjas en del av analysarbetet då tankar och reflektioner uppstår i samband med att intervjun återupplevs, vilket därmed är en vinst om forskaren också är den som transkriberar intervjuerna (Back & Berterö, 2015; Kvale & Brinkmann, 2014). När jag transkriberade intervjuerna och ”kände” att något intressant skedde i samtalet så rödmarkerade jag den delen av texten för att sedan i det efterkommande analysarbetet undersöka det närmare. Jag infogade även kommentarer som är ett verktyg i Word, när jag fick någon reflektion om det informanten uttryckt, för att inte glömma intressanta idéer som texten gett mig i den spontana stunden.

Analys

Vid analysarbetet följdes stegen enligt Smiths modell för IPA med en idiografisk inriktning där varje intervju först analyseras var för sig för att sedan analyseras i grupp (Smith, Jarman & Osborn, 1999) och med vägledning enligt Back och Berterö (2015). Som ett första steg lästes varje transkribering i utskrivna form ett antal gånger för att sätta mig in i texterna. Efter att ha fått en bild om det informanterna talar om lästes varje transkribering än en gång. Denna gång noterades i vänstermarginalen de tankar, frågor, reflektioner, idéer och teman som texten gav mig. I högermarginalen noterades beskrivningar av en händelse eller en känsla, språkliga kommentarer och begreppsliga uttryck som informanterna uttryckte, som t.ex. ”det är ändå lite vaccin att gå i förskola”.

När detta var genomfört med en intervju i taget, var det andra steget att läsa transkriberingarna igen och denna gång dela in de olika textstyckena i teman som tolkades fram utifrån det väsentliga som kunde utläsas av textens innehåll och sammanhang. Med den mängd av material som jag hade samlat in tog detta arbete både mycket tid och energi i anspråk. I varje intervju identifierades i snitt 20-40 teman. Vissa teman var väldigt nära varandra och vissa stod ut, medan andra redan då kändes som överflödiga i den meningen att de inte tillförde något väsentligt och valdes därmed bort. Sedan skapade jag överordnade teman och tillhörande underteman till varje intervju, vilka i snitt blev 6-8 överordnade teman för varje intervju.

Efter detta fortsatte analysarbetet i steg tre där jag listade alla de teman som identifierats för alla intervjuer och kunde då tydligare se vilka som hörde ihop med varandra och vilka som stod ut som egna teman. Dessa sorterades slutligen in i tio områden, dvs. kluster. I detta steg försökte jag se om det fanns kopplingar mellan vissa teman som skulle kunna sammanfalla under samma slutliga överordnade teman eller stå som ett eget undertema. Jag prövade mig fram med olika klustermodeller för att känna efter vad som verkade mest sammanhängande och naturligt, där jag stämde av med de teman som i det andra steget hade listats för varje enskild intervju, för att säkerställa mig om att klustren hängde ihop med identifikationerna. I detta skede togs två kluster bort då de inte kunde placeras med något av de andra teman samt då de inte riktigt berikade analysen.

I det sista steget bestämde jag mig för vad som skulle presenteras som en beskrivande bakgrundsdel i resultatet för att få ett bättre sammanhang och struktur till den kommande analysen, varpå det till analysdelen skapades en översiktstabell med överordnade teman och tillhörande underteman som jag tolkat fram utifrån alla intervjuerna tillsammans. De slutliga teman som analyserats fram och presenteras i resultat- och analysdelen är; Fenomen 1: Dubbla känslor gentemot avstängning, Fenomen 2: Olika roller och åtaganden, Fenomen 3: Stigmatisering som följd.

Forskningsetiska överväganden

I denna studie har jag följt de riktlinjer som Vetenskapsrådet (2011) ställer kring god forskningsetik och även mitt egna ”moraliska kompass”. Inom god forskningsetik är en avgörande fråga hur förhållandet mellan riskerna och vinsterna ser ut i en studie. Forskaren kan hamna i etiska dilemman där man vill få så rikt material som möjligt för att bidra till forskning, samtidigt som intervjupersonerna, djur eller det som studeras inte ska ta skada av den forskning som bedrivits. Enligt riktlinjer ska forskaren därmed av etiska skäl välja en metod som har minst tänkbara skadliga konsekvenser för deltagarna i en studie.

Då metoden i denna studie är intervju var det nödvändigt med ett informerat samtycke av de personer som kontaktades (Kvale & Brinkmann, 2014). För att ett informerat samtycke ska ges på rätta grunder bör forskaren ge informanterna tillräckligt med information om studiens syfte och upplägg för att de ska kunna avgöra om de vill delta. Ett deltagande ska alltid vara frivilligt och ska kunna avbrytas när som helst om informanten inte längre vill medverka i studien. Så i det första skedet när jag tog kontakt med informanterna via mail (se bilaga 2) och telefon, så informerade jag om det allmänna syftet med studien och att uppgifterna från intervjuerna kommer att hanteras konfidentiellt, dvs. att endast forskaren kommer ta del av ljudinspelningarna (Vetenskapsrådet, 2011; Kvale & Brinkmann, 2014). Jag informerade även om anonymitet, där varken informantens, förskolans eller kommunens namn skulle stå med i studien eller utskrivet i transkriberingsmaterialet (Vetenskapsrådet, 2011). För att i bästa mån avidentifiera informanterna så har jag inte citerat vissa uttalanden som skulle kunna avslöja informantens identitet, då några av informanterna är verksamma inom samma kommuner och kan känna varandra. Jag nämner heller inte områden som informanterna är verksamma inom. Samtliga informanter fick även vid intervjutillfället innan intervjun påbörjades, åter information om syftet med uppsatsen och ljudinspelningen, tillförsäkran om deras konfidentialitet och anonymitet samt att de självklart får ta del av den slutliga texten. En annan etisk aspekt som jag förhållit mig till är att framställa informanternas utsagor så ”äkta” som möjligt, dvs. att vid val av citat vara mån om att informanternas uttalanden inte tas ur sin kontext och framställs som något annat. Då läsaren oftast har mycket mindre information än forskaren ställs det etiska krav på forskaren hur den slutliga texten framställs (Ten Have, 2001). Jag har även försökt ta hänsyn till att samtliga informanter är representerade i resultat- och analysdelen i form av återberättande och citat, då denna studie inte varit möjlig utan deras medverkan och det då förtjänar ett avtryck av allas deltagande i studien.

En annan aspekt som forskare bör ta hänsyn till är att det kan råda ett maktförhållande mellan forskaren och informanten under en intervjusituation, då forskaren har ett visst övertag kring samtalssituationen och ställer frågorna (Kvale & Brinkmann, 2014). Därför är det av vikt att forskaren försöker skapa en så trygg, tillåtande och öppen atmosfär som möjligt kring intervjun samt etablera en god kontakt med informanten (Back & Berterö, 2015). Då informanterna i denna studie är chefer kan de enligt Kvale och Brinkmann (2014) anses vara eliter som befinner sig i expert och ledarpositioner och är vana att besvara frågor. När en god kontakt etablerats kan den maktassymetri som annars kan råda mellan en forskare och informant upphävas, då eliter själva innehar en viss maktposition.

Studiens kvalitet

Då IPA är en kvalitativ metod är det viktigt att använda sig av kriterier för kvalitativ forskning när man ska förhålla sig till denna studies kvalitet (Back & Berterö, 2015). Ett sådant kriterium är t.ex. att forskaren visar känslighet för sammanhanget, detta kan vara genom att sätta sig in i den

sociokulturella miljö som informanten befinner sig i. I denna studie innan intervjuerna påbörjades reflekterade jag över i vilken position som förskolechefer kan befinna sig i vid hantering av olika situationer i en kommunal förskoleverksamhet, där de övergripande besluten är tagna inom de berörda politiska nämnderna. Jag försökte relatera till de komplexa situationer som de kan hamna i där lagstiftningen säger en sak, men ens magkänsla något annat. Min egen bakgrund som yrkesverksam inom myndighet har varit till nytta i detta sammanhang vid tolkningen. Detta då jag kan utgå ifrån de situationer jag själv befunnit mig i och relatera till hur en kan känna inför att genomföra eller ge information om ett missgynnande beslut till en medborgare, i fall där lagen är tydlig men man själv vet att livssituationen för medborgaren kommer försämrats. Samtidigt med de erfarenheter jag själv har, försökte jag inta en reflexiv objektivitet där jag strävade efter att upprätthålla en medvetenhet om mina egna fördomar och tankar under hela forskningsprocessen. Detta för att i största mån förebygga att omedvetet påverka frågorna och analysen i någon viss riktning, och istället låta informanterna samt materialet vara styrande (Kvale & Brinkmann, 2014). Med detta i bakgrund har jag försökt ta hänsyn till informanternas utsagor och se dem i ljuset av den komplexa situation som de faktiskt befinner sig i. Med att å ena sidan förhålla sig till barnets bästa, å andra sidan till lagar som inte alltid är i enlighet med ett barnperspektiv. Därmed har jag reflekterat över hur valda citat kan framställa informanterna, där min utgångspunkt har varit att välja citat som illustrerar deras perspektiv på ett personligt och respektfullt sätt.

För att uppnå en god reliabilitet vid användning av citat är det av vikt att utskrifterna av intervjuerna (Kvale & Brinkmann, 2014), dvs. transkriberingarna där det muntliga samtalet omvandlas till skrift, har genomförts på ett så noggrant sätt som möjligt. Vid avlyssning av intervjuerna, när jag var osäker om jag uppfattade ett ord eller en mening korrekt så lyssnade jag alltid på den frekvensen av samtalet minst en gång till, tills det blev tydligt vad informanten sagt. De ord och meningar som inte gick att uppfatta oavsett antal omspolningar används inte i analysprocessen. De samtal som fördes innan och efter ljudinspelningen är inte heller med trots att innehållet var intressant för studien, då detta inte kan påvisas med några ordagranna återgivelse. Under intervjusituationerna var jag även mån om att fråga om förtydliganden när jag inte förstod vissa interna begrepp som informanterna använde och även då jag inte uppfattade ett visst sammanhang. Vid oklarheter som dessa frågade jag om informanternas förtydliganden genom att använda de ord och/eller meningar som de själva använt vid berättandet, för att i minsta mån påverka eller ändra informantens yttrande.

En studies validitet, dvs. giltighet, innebär att studien undersöker det den säger sig undersöka (Kvale & Brinkmann, 2014; Willig, 2013). Då det insamlade materialet i denna studie består av intervjusamtal som omvandlats till text, är det av vikt att forskaren är medveten om att det muntliga språket och det skriftliga skiljer sig åt. För att öka analysens tillförlitlighet och giltighet citeras informanterna ordagrant vid illustrering av olika teman som jag tolkat fram. Det är också viktigt att vara medveten om att det som studien egentligen mäter och presenterar är informantens återgivande om sina erfarenheter och upplevelser, alltså är det omöjligt att direkt mäta en faktisk händelse eller situation (Willig, 2013). Det som presenteras är därmed inte en sanning i någon mening, utan det är forskarens tolkning av det informanten berättat i interaktion med forskaren, om hur hen erfarit samt upplevt något. Detta betyder dock inte att studiens giltighet förminsкас, så länge forskaren är medveten och öppen om i vilken kontext studien har genomförts och vuxit fram ur, kan det som presenteras som resultat ses utifrån de villkoren (Miller & Glassner, 2011). Ur denna aspekt försökte jag även vara så observant som möjligt när jag läste igenom transkriberingarna för att se om och var jag ställde ledande frågor och om det isåfall kan ha påverkat informantens svar. I vissa delar där jag kunde se att frågan var ställd något ledande eller att informanten missuppfattat min fråga och

egentligen besvarar något annat, har jag valt att inte använda mig av de styckena för att förebygga att resultaten vinklas åt något håll.

Engagemang och noggrannhet är ett annat kriterium för kvalitet i kvalitativ forskning (Back & Berterö, 2015), där forskarens engagemang i intervjusituationen har betydelse för hur öppet samtalet blir och för hur mycket informanten är villig att dela med sig om sina erfarenheter och tankar. För att skapa en trygg atmosfär inför intervjusamtalet informerades informanterna flertal gånger om bl.a. anonymitet, konfidentialitet och studiens syfte. De tackades även flera gånger för deras deltagande och möjliggörande för denna studies tillkomst. Jag kunde själv uppleva att intervjuerna med informanterna hade en öppen dialog, men i vissa situationer kände jag att informanterna höll igen på viss information när de berättade om specifika fall, då de var måna om att skydda barnets integritet. Vid t.ex. en intervju så besvarade en informant mig om att hon inte ville berätta om innehållet i en handlingsplan då den var kopplad till ett barn. Självklart vid situationer som denna respekterade jag informantens förhållningssätt och formulerade om frågan till en mer generell sådan. En egen reflektion som jag gjort under forskningsprocessen är att jag kände mig mer ”varm i kläderna” efter de två första intervjuerna och kunde därefter med bättre förmåga följa informanternas berättelser och ställa relevanta följdfrågor, vilket jag upplever att jag ibland kunde missa i den första intervjun. Efterhand kan jag känna att jag skulle kunnat ha en intervju som ”test intervju” för att se hur intervjuguiden fungerar, vad informanten pratar om och för att kunna genomföra resterande intervjuer med bättre ”fingertoppkänsla”.

Gällande noggrannhet valdes informanterna utifrån relevans för studiens syfte och där utgångspunkten var att de skulle dela gemensamma erfarenheter varvid gruppens homogenitet var av vikt (Back & Berterö, 2015). En aspekt som kan diskuteras gällande urvalet är att de förskolechefer som var verksamma på de förskolor där flest avstängningar skett, tackade nej till att delta av olika anledningar. Hade dessa förskolechefer tackat ja till att delta hade materialet troligtvis sett annorlunda ut och innehållit fler fall från verkligheten. Samtidigt är det insamlade materialet mer nyanserat nu pga. att just de deltagande informanterna har olika mycket erfarenhet av själva avstängningsprocessen.

En annan reflektion som jag har gjort nu i efterhand är att den mängd material som samlades in från djupintervjuer med åtta informanter blev något övermäktigt att hantera vid analysprocessen. Framförallt då jag tidigare inte bekantat mig med IPA som metod. Jag har därefter funderat över om sex informanter hade varit tillräckligt om man är nybörjare med IPA. Samtidigt kan jag känna att åtta intervjuer är rätt bra då man får träna på att intervjua fler gånger och blir något bättre och mer erfaren efter varje intervju, vilket också med större chans genererar bättre förutsättningar för informanterna att delge sina erfarenheter och upplevelser på ett djupare och personligt plan.

För att en studies kvalitet ska kunna bedömas är det av vikt att forskaren öppet beskriver hur studien är designad, redogör för intervjuguiden och vilka konsekvenser som t.ex. metod och urval ger i studien (Back & Berterö, 2015). Läsaren ska kunna följa steg för steg hur forskaren har gått tillväga för att förstå i vilka kontexter den slutliga presentationen uppstått ifrån. Med detta kriterium i bakhuvudet har jag försökt att vara så tydlig och enkel i det språk som används i denna studie för att göra innehållet begripligt för någon utomstående. God kvalitet inom IPA är också att det måste finnas ett idiografiskt engagemang där analysen är fullständig och innehåller tolkningar, enbart beskrivningar är inte tillräckligt för att en analys ska anses vara fullgod (Back & Berterö, 2015). Då IPA är en idiografiskt inriktad forskning är det intressanta för forskaren att undersöka individens upplevelsevärld och meningsskapande. Därmed är generaliserbarhet inte något eftersträvansvärt varken i denna studie eller andra studier med idiografisk inriktning. Dock betyder inte det att resultat som forskare kommer fram till inte kan appliceras i andra liknande sammanhang eller inte har någon relevans för forskningen. Denna studie har inte för avsikt att generalisera resultatet till andra sammanhang, utan visar ett

axplock av hur tillämpning av barnperspektiv i myndighetsutövning kan se ut. Dock är det värt att nämna att det informanterna uttalar sig om gällande avstängning av barn samt hur det kan påverka barns utveckling och lärande, också är i enlighet med vad tidigare forskning presenterar om hur barn kan påverkas av att utebli från förskoleverksamhet (se avsnitt tidigare forskning).

Ett annat viktigt kriterium som varje forskare bör ställa sig innan man påbörjar en forskningsstudie, är om studiens påverkan och betydelse har någon relevans och bidrar med något till forskning, samhället eller vem som än tar del av texten (Back & Berterö, 2015). Jag ställde mig själv denna fråga innan studiens syfte fastställdes och fann att den fråga som undersöks, både är viktig, intressant och bidrar med aspekter kring hur barnets bästa och ett barnperspektiv appliceras i ett myndighetsutövande. Min önskan med denna studie var att problematisera avstängning av barn i förskola ur ett barnperspektiv och uppmärksamma samt skapa reflektioner kring detta förfarande för både informanterna som deltar i studien och vem som än tar del av studien som läsare.

Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras resultatet och analysen av det bearbetade transkriberingsmaterialet från intervjuerna. Inledningsvis beskrivs hur rutinerna ser ut vid en avstängning av en förskoleplats på de förskolor informanterna är verksamma inom. Sedan presenteras vilka familjer som informanterna menar framförallt drabbas av avstängning. Detta för att ge läsaren en bakgrundsbild och för att få en bättre förståelse för det sammanhang som informanterna uttryckt sig i samt för de fenomen som har tolkats fram. Efter den beskrivande delen presenteras analysen av de fenomen som har tolkats utifrån informanternas utsagor.

Processen vid en avstängning

Fakturorna för förskoleplatser hanteras i kommunerna av handläggare som arbetar inom förvaltningar som rör området barn och ungdom samt förskola, beroende på hur kommunen är organiserad. Beslutet för huruvida en obetald faktura ska leda till avstängning av ett barns plats är något som politikerna inom nämnderna beslutat om, medan tjänstemännen i förvaltningarna administrerar och verkställer beslutet. Rutinerna för de olika kommunerna skiljer sig inte avsevärt åt. Därmed presenteras hur processen ser ut i stora drag inom de aktuella kommunerna.

Handläggare inom förvaltningarna administrerar fakturor för förskolor inom respektive kommun. När vårdnadshavare inte har betalat barnomsorgsavgiften skickas en påminnelsefaktura ut till den adress vårdnadshavarna är registrerade på. Om betalningen inte inkommer inom given tid skickas ett varningsbrev ut med information om skulden och att utebliven betalning kan leda till att man förlorar platsen. Förutom att brev skickas ut försöker handläggarna nå vårdnadshavare via telefon och mail vid flertal tillfällen för att informera om skulden samt om avbetalningsmöjligheter. Vid utebliven kontakt försöker handläggarna nå vårdnadshavarna genom förskolechefen på den förskola som avstängningen kan bli aktuell. Förskolechefen informeras då om läget och ombeds kontakta föräldrarna när de kommer till förskolan för att lämna barnet. Förskolechefen försöker komma i kontakt med vårdnadshavarna när de kommer till förskolan för att informera om situationen, att avstängning av barnets plats kan bli aktuellt om de inte betalar samt att de kan kontakta handläggarna på förvaltningen

för mer information om avbetalningsplan och stöd i ärendet. Vissa förskolechefer berättar även att de ger vägledning till vårdnadshavare att kontakta socialtjänsten för eventuell ekonomiskt stöd och hjälp. I detta läge vet personalen på förskolan inte om situationen, utan endast förskolechefen vet om vilket barn som kan bli avstängt. Om vårdnadshavare inte betalar avgiften eller inte går med på att lägga upp en avbetalningsplan, skickas ett beslut om avstängning med uppsägningstid där sista datum för rätt till platsen meddelas. När sista dagen är kommen meddelas personalen att ett visst barn inte kommer att vara i förskolan fortsättningsvis. I vissa fall har det hänt att vårdnadshavarna ändå besöker förskolan efter sista dagen för uppsägningstiden för att lämna barnen. Här hanteras det något olika om barnet tas emot just den dagen eller skickas hem med vårdnadshavaren. För de informanter som deltagit i studien ser den generella rutinen ut att barnet inte får stanna kvar vid ankomst till förskolan, utan förskolechefen meddelar föräldern att avstängningen är realiserad och att förskoleplatsen inte längre är deras. Endast informant 5 menade att de inte skickar hem barnet när barnet redan ankommit utifrån ett barnperspektiv. En annan informant (1) menar att barnet inte är försäkrat om det skulle hända något på förskolan och därmed inte bör befinna sig i lokalerna efter att en avstängning har genomförts.

När det har gått så långt att barnet stängs av, så hanterar förskolorna det olika huruvida barnet ska få ett ”avslutningskalas” eller inte, som i vanliga fall hålls när barn slutar av andra orsaker som t.ex. flytt eller börjar förskoleklass. Av det som framkommit från intervjuerna är det inte alltid som det går att ha en avslutning pga. att kontakten bryts rätt omedelbart med familjen efter uppsägningstiden. Dock tryckte informant 5 på innebörden av att ta avslut både för barnet och pedagogernas skull. Informanten berättade att de skickar hem en inbjudan om att barnet är välkommen en överenskommen dag i förskolan för att få säga hejdå till sina vänner och pedagoger. Under den dagen får då barnet välja en favoriträtt och kanske någon favoritlek som barnet får göra under sitt ”avslutningskalas”. Informanten menar också att de försöker se till att barnets ”favoritkompis” och ”favoritfröken” är på plats den dagen. Barnet får också med sig sin mapp med det som barnet har skapat under tiden på förskolan. Informanten menar dock att det inte alla gånger sker ett sådant avslut då alla vårdnadshavare inte tackar ja till inbjudan.

I det slutliga skedet när barnet har stängts av från förskolan sker ingen uppföljning med familjen från förskolan då det inte ligger i förskolans ansvar. Om socialtjänsten följer upp hemförhållandena har endast att göra med om familjen är inkopplad i något ärende där, annars sker ingen kontakt med familjen. Kommunen följer inte heller upp familjens eller barnets situation då det inte ingår i deras arbetsuppgifter. Barnet får inte rätt till någon förskoleplats förrän avgiften betalas, och då behöver vårdnadshavarna åter ställa sig i kö. Yngre syskon till barnet som från tre år ska erbjudas förskola erbjuds inte heller förskoleplats om skulden kvarstår i familjen, dock har de fortfarande rätt till allmän förskola som är avgiftsfri och omfattar minst 525 timmar om året.

Socioekonomiskt utsatta familjer

Trots att informanterna är verksamma inom tre olika kommuner ger de alla en liknande beskrivning om vilka familjer som främst drabbas av risken för avstängning av förskoleplatsen samt en genomförd avstängning. De uttrycker att det främst rör sig om familjer som redan befinner sig i någon sorts utsatthet och att det inte handlar om höginkomsttagare. Vilka familjer och situationer som det rör sig om beskrivs i detta avsnitt.

Vuxna som befinner sig i en återvändsgränd

Utifrån det insamlade materialet kan det tydas ett mönster om vilka familjer som det generellt handlar om och vart i livet dessa föräldrar befinner sig. Det nämns bl.a. återkommande om föräldrar i separation, som bor i segregerade områden, i trångboddhet, med ostabila boendeförhållanden och flyttar ofta runt, föräldrar med upprepade betalningsproblem, unga föräldrar, låginkomsttagare och arbetssökande föräldrar, samt föräldrar som kommer ifrån andra länder och inte förstår förskolsystemet. Informanterna uttrycker i vissa uttalanden även en empati och förståelse för den situation som föräldrarna befinner sig i. Informant 5 uttrycker t.ex. att det inte är lätt att vara en god förälder samtidigt som man ”tappar farten” i livet och kommer in i en återvändsgränd.

Informant 4 pratar om trångboddhet och en segregerad kommun där familjer som bor i norra delen generellt har det sämre socioekonomiskt medan familjer i södra delen generellt har det bättre. Dock menar informant 4 att även familjer i norra delen av kommunen drabbas av socioekonomiska svårigheter men att de håller en fasad utåt under en längre tid. Informant 6 pratar också om segregation och stora klasskillnader, hon uttrycker att många lever väldigt tufft i det område som hon är förskolechef. Informanten uttrycker en empati för familjer som lever under tuffa förhållanden och menar att det saknas en förståelse för vilka svåra omständigheter ekonomiskt utsatta familjer kan leva under, då klasskillnaderna i Stockholm har ökat enormt.

Ah alltså de som jag har varit, de jag vet om och de som också har löst det hela, det har varit så här skilsmässor, så här dyra bostadskostnader och låg lön, alltså här lever folk väldigt tufft asså. Det är, ibland kan man betala liksom tio tusen för ett rum och en familj bor i ett sånt rum och det är så klart, har man inte regelbunden inkomst då, det är inte lätt eller att, ja maken behöver väl inte alltid va sån, men nån av parterna har spelat eller alltså, det kan va både och, det kan va arbetslöshet, alltså det är flera olika, alltså jag kan inte säga att det bara är en kategori utan det är flera saker. (...) Alltså skillnaderna mellan de som har pengar och har rikedomar och de som inte har i Stockholm har ju ökat nått enormt. Så att man kan inte tänka om man bor på Norrmalm att det faktiskt är så att man kanske inte ens har pengar till mat vecka nummer två av en ny månad liksom. (...) det är så klart, vi ska ju ställa samma krav på våra föräldrar här ute, det är inte det. Men det måste finnas en förståelse att det faktiskt är mycket tufft för vissa. (Informant 6)

En annan informant berättar om en familj som var i risk att förlora förskoleplatsen pga. att föräldrarna inte kunde samarbeta och hade kommunikationssvårigheter. Informanten berättar även att det oftast finns olika sorters svårigheter i familjerna och att en av föräldrarna i detta fall också var sjukskriven.

Och det var väldigt svårt fall, för här kunde föräldrarna inte samarbeta och... eh de hade kommunikationssvårigheter. Så att pappan trodde att mamman hade betalat. För det var hon som skulle betala. Och de skyllde på varandra och då blev det... Så det gick ganska långt. Det är nog det längsta som jag vet, men då jobbade vi aktivt med att barnet skulle få komma tillbaka och det tog inte så långt tid faktiskt. Och då var föräldrarna tvungna att göra upp det med kommunen. (Informant 3)

Informant 1 och 3 och berättar om familjer med röriga boendeförhållanden där de ofta flyttar runt och att breven som kommunen skickar ut om fakturan kommer till fel adress, och därmed också är en del av orsaken till varför det går så långt att barnen riskerar att bli av med sin förskoleplats.

Och det kan ju vara på grund av att föräldrarna inte har rätt adress. Det kan ju vara så att man e folkbokskriven någonstans men man bosätter sig kanske på ett helt annat ställe. (...) men vi misstänker att de bor svart hos någon och då når ju inte de här breven fram till föräldrarna. Så att... det har nog hänt att ett barn har blivit avstängt ehm... men fått sin plats tillbaka. (Informant 3)

Barnen i gråzonen

Under intervjuerna berättar informanterna om de barn som riskerat att bli avstängda och blivit avstängda på den förskola som informanterna varit förskolechef för. De berättar hur gamla de var vid det aktuella tillfället, hur lång tid de var avstängda om de åter sökte om ny förskoleplats och vilka barn som främst drabbas av avstängning. Av det som framkom under intervjuerna har det handlat om barn mellan två och fem år och i några fall om syskonpar. Barnen har varit avstängda från en vecka till tre-fyra månader i de fall som barnen återkommit efter betald faktura. I vissa fall har barn inte återkommit till förskolan alls. Jag valde att referera till de avstängda barnen som ”Barnen i gråzonen”, då en av informanterna uttryckte sig så om barnen som stängs av. Det handlar om barn som visar vissa indikationer på att något inte är helt rätt ställt i hemmet, men att det inte är tillräckligt starka signaler för att det ska gå vidare som en orosanmälan till socialtjänsten. Det framkommer även från samtalen om att vissa barn som var i avstängningsprocessen var barn i särskilda behov, vilket kan handla om någon sorts funktionsnedsättning eller bristande kommunikationsförmåga. Här nedan kommer några illustrerande citat från informanterna om hur de uppfattar dessa barn som drabbas av avstängning.

Informant 4 och 5 berättar om i vilka situationer som de kontaktar socialtjänsten, vilka uppvisade indikationer från barnen på förskolan som motiverar en orosanmälan och när de ber om stöd från socialtjänsten. I citatet nedan berättar informant 4 att de barn som stängs av oftast inte motiverar en orosanmälan då det inte har indikerats att våld har förekommit. I det andra citatet beskriver informant 5 vilka barn som har en handlingsplan kopplade till sig och som man kan motivera till kommunen att göra avsteg från avstängning av platsen, samt att vissa av de avstängda barnen inte riktigt fyller kriterierna för en handlingsplan, men att det i vissa fall kan göras en orosanmälan i samband med att barnet riskerar avstängning för att behålla kvar barnet.

Vi kan ju ibland se när barn, det är ytterst sällan vi gör det vill jag påstå, men det är såna här signaler man tittar på, det är om barn är extra hungriga, eller äter verkligen på nästan lite mani va, att äta, eller att de håller fast vid sina saker. Då börjar man ju reagera lite grann, att det går utanför det barn ska behöva. Ah så a, där är liksom första tanken och kommer det sen då en signal från kommunen att det finns inga pengar i den här familjen, eller att barn flyttar ofta eller såna hära saker så, ah det är ju nånting som gnager i en. Men det tar ju klart, det är inte det första man gör, om det inte är nånting riktigt allvarligt som våld eller nått sånt där, då vi måste vi agera omgående. (Informant 4)

Alltså funktionshinder då tror jag, för då har du habilitering, då har du andra saker som är inkopplade. De här barnen som far illa, där har du ju inte det utseendet, så där är det helt andra saker men eh... fysiska handikapp, hörselskador, synen, där har du ett helt annat skyddsnet. Utan det är de här som ligger lite i gråzonen när man gör en orosanmälan. (Informant 5)

Informant 6 berättar om ett syskonpar där båda hade en individuellt anpassad handlingsplan knutna till sig och var i risk att bli avstängda. Informant 6 kunde i denna situation hävda till sin chef att avsteg bör göras från bestämmelsen om avstängning, då dessa barn har extra behov av att gå i förskolan. Båda fick därmed även gå kvar pga. särskilda skäl.

Det e ju så här, barn som har, som vi ser har svårigheter i kommunikation eller som är sena, kanske har en diagnos i nått, av nått slag, har svårigheter eller inom autismspektrat, där gör vi ju handlingsplaner för att vi liksom ska kunna jobba lite extra med de barnen. (...) Det är inte så att jag kan skriva bara för att jag tycker att barnet ska va kvar. Utan det ska ju finnas en handlingsplan då som gör att vi ska bättre kunna jobba med det här barnet. (...) Och så har det faktiskt varit, det har varit en familj som vi jobbade extra med deras barn och de, och vi hade handlingsplan för de barnen då, de åberopa vi då det, så det blev ett avsteg från den här regeln och de fick gå kvar. (Informant 6)

Fenomen 1: Dubbla känslor gentemot avstängning

Inom detta fenomen framkommer dubbla känslor och tankar som informanterna uttrycker om avstängning av barn i förskola. Samtliga informanter uttrycker sig i tankar om för och emot avstängning av barnens förskoleplatser, där de verkar uppleva en inre konflikt och resonerar utifrån olika argument varför de tänker som de gör. De underteman som tolkats fram är; Ett föräldraansvar kontra barnets rättighet och En legitimerande maxtaxa i ett ohållbart system.

Ett föräldraansvar kontra barnets rättighet

Samtliga informanter menar att avstängning av barn inte är rätt ur ett barnperspektiv och att konsekvensen av avstängning drabbar barnet hårdast samt att det är fel att barnet straffas pga. föräldrarnas ekonomiska situation eller ansvarslöshet. Informanterna uttrycker även att det är barnets rättighet till förskoleplatsen och att avstängning av barn går emot ett barnrättsperspektiv. Samtidigt är ett av de mest tydligt förekommande teman i materialet att föräldrar har som vuxna individer skyldigheter och åtaganden gentemot samhället och bör ta ansvar för sina barns bästa. Informanterna uttrycker att föräldrarna brister i ett vuxenansvar genom att inte betala barnomsorgsavgiften och föregår med ett dåligt föredöme för sina barn som växer upp i en normaliserande kultur där föräldrarna inte sköter sig, varför avstängning kan motiveras som en följd vid obetald faktura. Informant 8 uttrycker det enligt nedan;

A för på nått sätt så blir det två frågor, då tittar jag på att barn ska kunna stängas av från en trygghet på förskolan, det tycker jag självklart inte är bra och de föräldrar som inte betalar fakturan, oftast så är det de barnen som kanske behöver det ännu som mer, men då tänker jag, då behöver vi se över vårt förskole system och då bör nog förskolan vara fri. Ja lite så. Jag har lite svårt o se att man ska ha ett system där vi ska betala för oss, men om vi inte gör det, så får vi fort, fortlöpa och fortsätta att vara. (...) För jag ser inte som ett alternativ att man struntar i att betala räkningen, men sen så får barnen gå kvar, för då har vi massor med föräldrar som kommer att bete sig, tyvärr. Och det är inte bra, det är inte bra för uppfostran av våra barn heller, så, det blir inte ens likvärdigt. Då är det ju fel inställning, då blir det den kulturen och normen man växer upp med hemma. (Informant 8).

Informant 2 uttrycker denna inre konflikt med att vårdnadshavare har ett ansvar där man ska sköta sina åtaganden men att själva bestämmelsen går emot ett barnperspektiv.

Sen är det naturligtvis utifrån barnperspektiv så är det det sista som ska hända. Barnet bör inte ta ansvar för sina vårdnadshavares, sina föräldrars oförmåga men... å andra sidan så är det ju att alla har vi skyldigheter för att sköta våra åtaganden. Det är lite dubbelt. (Informant 2)

En annan informant uttrycker en förståelse för varför bestämmelsen om avstängning finns och tillämpas där hon menar att man har skyldighet betala sin barnomsorgsavgift men att det i praktiken är tufft att hantera detta.

Det är egentligen, det är inte helt märkligt att det finns en sådan bestämmelse eftersom man har en skyldighet att betala barnomsorgen eh, och däremot i praktiken så kommer det in helt andra infallsvinklar att tänka på eftersom vi har barnen som, alltså det blir ju den som får ta konsekvensen. Men jag har förståelse för bestämmelsen eftersom det är en faktura som alla andra som ska betalas (...) även om det blir tufft i praktiken emellanåt, kan det bli. (...) Det är det som det trillar tillbaka på, det är ju föräldraansvaret som måste kliva in. Och inte så mycket förskolans eller kö handläggarn,...). (Informant 1)

Informant 5 berättar att hon har varit med om aktualisering av avstängning ett tio tal gånger under sina år som förskolechef. Hon pratar om rättigheter och skyldigheter där hon uttrycker att barnet inte ska

behöva hamna i denna situation. Samtidigt menar informanten att det är bra med regler men att det ska skötas mellan vuxna.

Alla vuxna och barn har olika rättigheter och skyldigheter och här får barnet betala den vuxnas skyldighet. Och det är inte ok, tänker jag. Det ska aldrig barn behöva hamna i överhuvudtaget. Sen tycker jag att det är bra med regler och vuxna vårdnadshavare måste förhålla sig till regler om man har en förskoleplats. Men det ska skötas och hanteras mellan vuxna, så att aldrig barnet ska komma mellan ting och sluta sin förskoleplats. Så är det va, fruktansvärt. Som tur är så är det väldigt väldigt sällsynt, jag har jobbat i 40 år, och det är väldigt sällsynt. Men när de vuxna inte kan hantera betalningen så får barnet sluta. (Informant 5)

En legitimerande maxtaxa i ett ohållbart system

Ett annat tydligt tema som framkommer under intervjuerna är att maxtaxan, pga. att det är en subventionerad avgift som är anpassad efter vårdnadshavarnas inkomst, legitimerar avstängning av förskoleplats. Informanterna menar att vårdnadshavarna bör betala avgiften och en underton kan utläsas att avstängning av barnens platser kan legitimeras med att avgiften är just subventionerad och väldigt låg enligt informanterna. Samtidigt är det ingen av informanterna som tycker att en avstängning av barnets plats är ett bra alternativ. Det framkommer åsikter om att systemet saknar ett barnperspektiv, är krångligt att hantera, inte har följt med samhällsutvecklingen och befinner sig i en återvändsgränd. Så å ena sidan menar de flesta informanterna att betalning ska ske och att avstängning vid utebliven betalning är befogat pga. subventionerade avgifter. Å andra sidan menar samtliga att det är fel på systemet som inte är i linje med ett barnperspektiv, vilket därmed placerar detta undertema under ”Dubbla känslor gentemot avstängning”.

Och jag tror att alla vill på förskolan, både pedagoger, förskolechefer, eh föräldrar, förstår att det är inte barnet som ska betala priset för att föräldrarna bråkar eller inte klarar av att betala. Nu är ju barnomsorgen, kostnaderna för föräldrar som inte arbetar, alltså otroligt låga. Alltså det kan handla om 300kr i månaden, alltså maxtaxan är ju högst 1300kr. Så har en förälder inkomst så borde inte det vara... vi tänker så det är väldigt förmånligt, det är väldigt eh... alltså X kommun är väldigt, en väldigt väldigt vänlig och förständig kommun. (Informant 3)

Informant 8 pratar om att systemet inte har följt med i samhällsutvecklingen i den meningen att förskola inte är obligatorisk och kostnadsfri, samtidigt som vi idag har ett samhälle som bygger på att man går i förskola för att klara av skolan. Informant 8 menar att det behövs ett nytt system där möjligtvis förskola är kostnadsfritt, men att så länge som vi har detta system med en subventionerad avgift så ska den betalas och det bör ske konsekvenser när betalning inte görs.

Jo jag tänker, vi har ett system där man ska betala. Det är ju väldigt subventionerat vårt förskolsystem. Och om en förälder inte betalar sin faktura, eh och det liksom inte blir några repressalier för att man inte betalar fakturan, idag är det barnet som får straffas för det. Ehm och jag ser att det blir, då måste man hitta ett annat system, för har vi ett system i vårt samhälle där vi har, man ska betala barnomsorgsavgift, den är subventionerad, då måste man ju betala den. Eller har man inte råd, då måste det finnas nått system som säger att du har för lite pengar. Och jag tror att man, jag tror att man nog kan få gå på förskolan nästan gratis. Eh det vet jag inte. Men jag tror det, att man knappt betalar nånting. Så ja, ska barnet stängas av? Ne det tycker jag ju personligen inte är rätt att ett barn ska stängas av. Men jag tycker heller inte man bara kan låta bli att betala förskolavgiften. Då behöver vi hitta ett annat system som gör att det inte skadar barnen. (Informant 8)

Jag frågar informant 4 om hur hon tror att avstängning av barnets plats på förskolan kan påverka barnet. Informanten uttrycker att det kan drabba barnet negativt, men menar samtidigt att alla måste betala efter förmåga.

Ja dels så är det ju hela barnets sociala nätverk försvinner ju liksom förutom sina vårdnadshavare då. Men allt det här vardagliga, det försvinner ju från barnen. Plus att jag kan tänka mig, här får man ju mat tre gånger om dagen om man skulle behöva. Alltså frukost, lunch, mellanmål i alla fall, och lite

frukt emellan. Alltså skulle barnet gå hemma i en miljö som de kanske inte har de ekonomiska förutsättningar så vet jag inte alls hur barnet skulle må, så med omsorgsdelen då. Men så att där tycker jag att vi har ett stort ansvar kan jag tycka. Fast det är klart att, alla måste ju efter förmåga då betala. Så är det ju. Och de som har väldigt knapert om jag säger, de betalar ju efter sin förmåga. Sen är det maxtaxan också dårah. (Informant 4)

Informant 1 pratar om att det finns många system och att de alla ska samverka med varandra, men att det inte hänger ihop med ett barnperspektiv och att systemen är krångliga så att många vårdnadshavare inte förstår hur det fungerar med t.ex. kö systemet, allmän förskola och avgiftshantering.

Systemtänket liksom. Ibland så hänger inte system och barnperspektiv ihop. Eller föräldraperspektiv för den delen. Det är liksom, det kan va krångligt. Jag kan uppleva ibland att det kanske, att det ska va krångligt vissa saker. Man kanske borde finslipa lite grann på, vi har ju väldigt många system och det måste på nått sätt hänga ihop. (...) Tänker då om inte jag pratar svenska och befinner mig i en ny kultur, i ett nytt land. Jag ska dels förstå vad förskola är, det är inte alla som gör. (...) Sen ska du dessutom förstå att man måste ansöka och man måste vänta på en bekräftelse, och man måste gå in på en viss... bara det att, man tar för givet att alla har en mobil och går in i appar liksom... (Informant 1)

Informant 6 uttrycker att systemet saknar ett barnperspektiv genom att utesluta även det avstängda barnets yngre syskon från förskola, i fall där skuld kvarstår i familjen.

Sen har jag också mött det att barn som vi har i våran kö, kan ha haft ja, haft skulder och på nått sätt avslutat själva, eller slutat själva för att de inte kan betala eller också blivit uppsagda på grund av att man inte har betalat räkningen för det här större, äldre barnet. Och så det här yngre barnet då som står i kö får inte ens ett erbjudande. Den har en skuld, syskonet har, man har inte lyckats betala för syskonet. Då kommer inte ens det ifråga. Och jag vet inte om det är så att man fortfarande skickar liksom påminnelser för att försöka betala igen den där skulden, det vet jag inte reglerna för. Men jag ser ju att barn som räknar med ska kunna börja får inte börja pga. att det finns skulder. Men det är inte, alltså det rör sig ju inte, jag har tre hundra barn om året på mina förskolor. Och det rör sig inte om jättemånga barn. Men i de fall som det gör det, så tycker jag att det räcker om det är ett barn om året, eller två barn om året, så tycker jag att det är tillräckligt. För att det här ska, för att det ska påvisas att det är fel mot barnet. (Informant 6)

Fenomen 2: Olika roller och åtaganden

Detta fenomen handlar om hur informanterna uppfattar sin roll som förskolechef och vilka befogenheter som de tillskriver sig. Detta fenomen handlar också om hur de applicerar barnperspektivet i myndighetsutövningen, där det framkommer olika rutiner på huruvida individuell prövning om barnets behov till förskolan görs och om barnkonsekvensanalyser genomförs. De underteman som presenteras under detta fenomen är; Att ha befogenhet eller inte och Bristande barnperspektiv i myndighetsutövningen.

Att ha befogenhet eller inte

Detta undertema handlar om hur informanterna uppfattar sin egen roll i anslutning till en avstängningsprocess och genomförandet. Av det materialet visar och den tolkning jag gör pendlar samtliga informanter mellan olika roller och ställningstaganden om sina befogenheter. Hur de uppfattar sin chefsroll och befogenhet, kan även påverka utfallet för det barn som riskerar att bli avstängt, då materialet visar att agerandet till viss del hänger samman med informantens uppfattning om sin roll som chef. Även då samtliga tycks röra sig inom olika roller, lutar sig vissa informanter starkare åt att de inte har befogenheter som förskolechef, medan andra åt att de har befogenheter och tar mer egna initiativ. De två tydligaste chefsrollerna som tolkats fram är juristen och medlaren.

Juristen

Denna roll karaktäriseras av att informanterna agerar som ”barnrättskämpar” och uttrycker en vilja att göra allt i sin makt för att förhindra att barnen blir avstängda och att de kämpar för barnets bästa. Vissa informanter berättar även att de hjälper föräldrarna på olika sätt, för att snabbare reda ut situationen för barnets skull. Under samtalen berättas det att informanterna drar i trådar, ringer kommunen och socialtjänsten för att förhindra eller åtminstone fördröja avstängningen samt försöker kontakta föräldrarna för att förklara situationen. I denna roll menar även informanterna att de har befogenheter som chef och kan luta sig mot lagarna när de kämpar för barnets rätt till förskola. Informant 6 berättar att hon kontaktar kommunen för undantagsfall och motiverar att handlingsplan finns knutet till barnet. Informant 5 gör t.ex. en orosanmälan i fall där det finns vissa frågetecken kring barnens hemförhållanden, för att förhindra och fördröja att barnen stängs av. Informant 5 uttrycker även att hon alltid försökt att ha ett fint avslut även för de barn som slutar pga. avstängning och menar att det är hennes ”sätt att vara deras jurist i det lilla”. Informant 3⁶ berättar om sitt agerande i ett fall där föräldrarna var bortresta i hemlandet längre tid än man egentligen får vara enligt systemet för att behålla kvar sin plats.

Oftast så gör vi så att vi kommer överens att vi avvaktar. Vi behåller platsen eh... det är ju upp till mig. Jag, vi behåller platsen i fyra månader. Så att vi ser till att barnet kan komma tillbaka. Och oftast löser det sig inom en vecka eller två veckor. Och då är det inga problem. (...) Och är barnet utomlands med sin förälder så, egentligen e det ju en månad, om du ser att man är borta, men har vi ett avtal, ett muntligt avtal och jag vet att föräldrarna är utomlands, i sitt hemland oftast, så behåller vi platsen och ser genom fingrarna. (Informant 3)

Informant 1 berättar om en situation där en pojke hade förlorat sin plats pga. att hans mamma glömt att anmäla honom på nytt till allmän förskola, vilket informanten menar ska göras varje ny termin. Pojken ”trillade” ur systemet och informant 1 berättar hur hon agerade för att pojken skulle behålla sin plats.

Hon visste inte att man skulle återanmäla varje termin, så. Det gjorde att jag hade fullt. Och hon måste ställa om sig i kön. (...) Det kan dröja fyra månader innan hon får plats men sen eftersom, jag tyckte, att vi tar henne och det här barnet utöver. Men det var upp till mig. Att plocka in det utöver alla andra barn som redan hade kommit in. Man kan ju korrigera fram och tillbaka, men det finns mycket riktlinjer att hålla sig till. (Informant 1)

Medlaren

Informanterna uppfattar sig också som en medlare, där deras roll är att ge information från kommunen till föräldrarna om hur situationen med avstängningen ser ut samt att verkställa kommunens beslut genom att inte ta emot barnet på förskolan. Under intervjuerna framkommer berättelser om att de upplever det tufft att meddela beslut om avstängning, men att de inte kan göra så mycket trots sin chefsroll och saknar befogenheter då allt är styrt uppifrån i kommunen och systemet. Det de säger att de kan göra är att informera föräldrarna med värdighet så att de inte känner sig mer skamsna än de redan troligtvis känner sig. Informant 4 berättar att hon ger vägledning till föräldrarna om att kontakta socialtjänsten och menar att föräldrarna förstår att hon har en roll som tjänsteman och måste agera utifrån det uppdraget. Informant 2 berättar att hon inte har några befogenheter som hon känner till där hon kan motivera undantag om regeln om avstängning, i fall där det kan anses extra sårbart för vissa

⁶ Informant 1 och 3 berättar om andra förhållanden än obetalda barnomsorgsfakturor där barn kan riskera avstängning. Då dessa förhållanden bidrar med fler aspekter om vad som kan orsaka att barn stängs av från förskola är de presenterade i studien.

barn att vara hemma. Hon menar att det finns ett regelverk och att hennes roll är att informera föräldrarna om situationen på ett respektfullt sätt.

Vi har ju regelverket, jag har inte befogenhet att besluta om det. Och inte gå emot beslutet heller. (...) men jag har inga befogenhet att jag ska förlänga, förhålla. Jag kan bara ta kontakt och vädja till föräldrarna att ni måste kontakta förvaltningen. De söker er med ljus och lykta för att göra upp det här för barnet, tänk på era barn. Ni måste göra det här. (...) det ligger egentligen i att man är någon form av medlare, jag har ingen möjlighet att påverka föräldrarnas eller förvaltningens beslut. (...) som sagt för mig är det viktigt att göra det här med värdighet. Och inte att man ska uppleva som att man är någon form utav sämre människa därför att man råkar missköta sina åtaganden. För det är viktigt att man sen fortsätter att orka vara förälder och inte blir på något sätt knäckt. (Informant 2)

Informant 1 menar att hon försöker göra vad hon kan inom de ramar som finns till hands, men i slutändan så kan hon inte göra vad som helst för att behålla barnets plats utan måste förhålla sig till lagen och verkställa besluten.

(...) alltså det är så stramt, det är inte så mycket man kan, man kan inte göra så mycket åt det. Utan det gäller bara att förhålla sig till det och hantera det på ett sånt respektfullt sätt som möjligt gentemot både barn och vårdnadshavare och ändå professionellt sätt. För jag, jag kan tycka vad jag vill om det men jag måste ändå genomföra det som är min skyldighet. Så det är ju liksom en regel eller lag, eller vad man nu ska kalla det så måste det hållas. Tyvärr så får barnen, stå där. (...) Så jag är liksom bara den som, ah vad ska man säga, verkställer besluten på nått sätt. (Informant 1)

Bristande barnperspektiv i myndighetsutövningen

Detta undertema handlar om hur barnperspektivet ser ut i hanteringen av förskoleplatsens avstängning där resultat visar att förskolechefer agerar olika gällande genomförande av barnkonsekvensanalys och individuella prövningar om barnets behov till förskolan. Jag tolkar att det dels har att göra med hur de uppfattar sin egen roll och befogenhet samt hur de uppfattar ansvarsfördelningen tillsammans med socialtjänstens och kommunerna, dels de kunskaper och kompetens som de innehar kring att applicera ett barnperspektiv innan beslut tas. Av de åtta deltagande informanterna har endast två genomfört en barnkonsekvensanalys vid någon avstängning (inte alla tillfällen). Dessa två informanter (3 och 6) menar dock att de inte tror att barnkonsekvensanalysen har någon effekt eller fyller någon funktion. Informant 3 menar att den hon gjorde inte blev så bra samt att de inte är så bra på att göra en, att de inte alltid har resurser för att hinna göra barnkonsekvensanalyser och att de behöll den på förskolan. Att de behåller den på förskolan leder till att analysen är verkanslös och inte fyller någon funktion, då kommunen inte får del av den för att kunna ta ställning till beslutet om avstängning. Informant 6 tror inte att barnkonsekvensanalysen har någon verkan men genomför den ändå på eget initiativ, och diareför samt skickar den till sin avdelningschef, hon får dock ingen återkoppling på den. Det man kan ifrågasätta då är om den ens läses, varför ingen återkoppling görs och om det endast är till för att det ser bra ut att det genomförs. De resterande sex informanterna uttrycker antingen att det inte finns/fanns någon rutin för att barnkonsekvensanalys ska göras (i en av kommunerna där fyra av de deltagande är verksamma infördes rutinen år 2016) eller att de inte tänkt på det. Informant 2 uttrycker att förvaltningarna möjligtvis gör den och informant 1 samt 5 ser inte att en barnkonsekvensanalys har att göra med en avstängningsprocess. Informant 5 menar att barnkonsekvensanalysen inte kan göras då barnet inte vet något.

Neh, eftersom barnet inte vet nått, så det är ingenting som vi kan analysera på det sättet. Då är det mera oro, man gör orosanmälan när barn inte, när vi märker att barn inte mår bra, men det handlar inte alls om det här. Utan det är av helt andra bakomliggande orsaker. (Informant 5)

Informant 1 menar att avstängning handlar om en faktura skuld och inte om barnet, och därmed inte kan hanteras.

(...) det ska göras på alla nivåer egentligen med beslut, så. Men inte, inte vad har sett rent i skriftlig form liksom så. Däremot så tror jag att man tar in konsekvensen för barn i sitt betänkande för hur man hanterar det. Men det finns inga liksom skriftliga dokument, som jag har sett. Så. För det finns ju ingenting egentligen o, alltså det här handlar ju bara om en faktura skuld, det är klart att det är jättetråkigt för barnet, om inte föräldrarna betalar sin skuld. Då är det svårt o göra den här konsekvensanalysen, för hur ska man hantera den. (Informant 1)

Ingen av informanterna informerar eller hör med barnet gällande beslutet om avstängning. De menar att barnet är för litet för att prata med och inte kommer att förstå sammanhanget. Det framkommer även tankar från några informanter om att barnen ändå är lojala sina föräldrar och inte skulle berätta om något kan vara av vikt för beslutet. Gällande individuella prövningar om barnets eget behov till förskola, hanteras det olika huruvida det enskilda barnets behov prövas i samband med att en avstängning aktualiseras och barnet riskerar att bli avstängt. Informant 1 menar att ingen individuell prövning görs om barnets behov till förskola eftersom förskola inte är obligatorisk. Informant 3 menar att så länge maxtaxan och bestämmelsen om avstängning finns vid utebliven betalning, så kommer det vara svårt att motivera för individuella prövningar. Informant 2 hänvisar till regelverket och menar att hon inte har någon befogenhet att göra en individuell prövning om barnets behov till förskola vid risk om avstängning. Informant 5 däremot gör en form av individuell prövning när hon får avstängningen till sin kännedom från kommunen, genom att göra en orosanmälan till socialtjänsten om det handlar om ett barn som de redan innan har haft lite ”frågetecken” kring, detta har hon gjort två gånger vilket ledde till att barnen fick gå kvar. Genom att göra en orosanmälan fördröjs avstängningsprocessen tills att socialtjänsten har utrett familjesituationen. Därefter tas ett beslut om barnet ska få gå kvar eller inte utefter de hemförhållandena som visat sig i utredningen.

Men nu är det ju en vuxen som inte kan hantera och betala platsen, och barnet kan ju fungera hur väl som helst hos oss. Men jag blir orolig om barnet inte får behålla sin förskoleplats. Så det är klart, det är ju en annan dignitet bakom att jag gör en sån typ av orosanmälan. (...) Och det gör jag via lagen orosanmälan, för där har jag en paragraf att förhålla mig till. Jag måste ju luta mig mot nånting för att de ska kunna gå kvar. Men eftersom jag inte kan ta dispensen, eftersom fakturan inte är betald, så kan jag ta orosanmälan. (...) Det är lite bråttom, det kan ju inte gå vanliga handläggningstiden, för det är bråttomfråga. Det här kan ju handla om fredan, då kan jag ringa till barnenheten. Så kan de först anonymt utan att prata om barnets namn. Då kan man tala om att så här jag känner den här och den här oron, och de säger då gör en orosanmälan eller så säger de ne det finns ingen grund. Så. Där börjar man, och så kan man påskynda den. Jag måste göra en skriftlig men man kan påskynda den. (...) Då kunde man bromsa det. Och då kan ju jag också prata med placeringsassistenten, att stopp, det är en orosanmälan, vi måste se vart den hamnar. Och då kan de bromsa uppsägningen, för det har ju de rätt till att göra. Och det gör de, det är bra samarbete där, man ska se utifrån barnperspektivet. Men det är nog två gånger. Så det är en trygghet att kunna ha. (Informant 5)

De barn som informant 5 har handlingsplan för blir automatiskt undantag från regeln om avstängning. De barn hon gör en orosanmälan för befinner sig i ”gråzonen”, där det finns oklarheter för en orosanmälan, men vissa signaler som ändå indikerar för att barnet inte har det riktigt rätt ställt. Informant 6 tillämpar också en form av individuell prövning då det i den kommunen bestämts att barn i behov ska undantas regel. Det handlar då om barn som har en särskild handlingsplan knuten till sig pga. till exempel sociala och kognitiva svårigheter. Det blir alltså ingen individuell prövning om barnets behov till förskola om det aktuella barnet saknar en handlingsplan. Informant 7 berättar om en liknande hantering, där hon uttrycker att ”BIBAS-barn” (barn i behov av särskilt stöd) kunde undantas regeln då det förr fanns ett formulär som förskolechefen kunde kryssa i om avstängningen handlade om ett BIBAS-barn. Denna rutin existerar dock inte idag menar informanten och tror därför inte att det tas lika mycket hänsyn till barn med särskilda behov vid avstängning. Hon kontaktar dock ändå kommunen om individuell prövning i de fall där hon anser att de barn som riskerar avstängning har särskilda behov att gå kvar i förskolan.

Fenomen 3: Stigmatisering som följd

Detta fenomen tolkades fram ur uttalanden om hur informanterna uppfattar att ett beslut om avstängning kan påverka barnet samt hur barnet kan uppfatta själva beslutet. Samtliga informanter uttrycker en oro kring hur barnet kan påverkas av avstängningen där de lyfter fram förskolans betydelse för dessa barn, där förskolan fyller en ännu viktigare roll för just dessa barn enligt informanterna. Informanterna menar också att ett beslut om avstängning kan ha stigmatiserande och exkluderande följder, både gentemot vårdnadshavarna och barnen, där de drabbade kan känna skam och skuld. De underteman som redovisas här nedan är; Utanförskap, skam och skuld, Skuldbeläggande barn och Förskolan: ett vaccin för dessa barn.

Utanförskap, skam och skuld

Detta tema handlar om hur informanterna uppfattar att vårdnadshavarna kan känna i och med att ett avstängningsbeslut aktualiseras. Informanterna uttrycker empati och förståelse för den situation som vårdnadshavarna befinner sig i. De menar att ett beslut om avstängning kan ha stigmatiserande följder för vårdnadshavarna, som de menar ofta är generade, chockade och ledsna när beslutet informeras de dem öga-mot-öga i förskolan. Detta menar informanterna kan öka risken för att de hamnar i utanförskap och isolering, om de inte redan är i ett sådant läge. Framförallt informant 5 och 6 pratar om detta, vilka därmed citeras här nedan. Informant 6 berättar om en situation där hon gett en förälder råd om att kontakta socialtjänsten när barnet blev avstängt. Hon berättar vidare om att hon ger information till drabbade föräldrar om att allmän förskola och öppna förskolan finns som alternativ och som de har rätt till kostnadsfritt.

(...) jag har haft en sån förälder som är jätteledsen och som säger att hon inte, och mitt råd har varit att hon ska gå till socialtjänsten för att få hjälp. Men barnet har inte kommit tillbaka så jag vet inte om hon har gjort det. Om hon har gjort det och fått avslag eller om hon inte har gjort det. Det är svårt, alltså många är ju rädda för socialtjänsten också och tycker att det är ett pinsamt läge att gå dit liksom. Det är en skam att ha skulder och så. (...) Samtidigt så känns det liksom att det är lite skuldbelagt i det här och jag menar, jag tycker inte att det är nått bra att föräldern känner att det är ett misslyckande liksom. Men eh, man försöker ju ändå informera så neutralt som möjligt att det är, om man tänker på barnet så är det ju bra om barnet kan ha liksom kontakt med andra barn och att vuxna får träffa andra vuxna kanske. (...) Det är ett onödigt stigmatiserande tycker jag. Jag tror inte att man blir nån bättre ekonom för att det inte har gått ihop och för att ens barn straffas i det. (Informant 6)

Informant 5 menar att hon får intrycket att föräldrarna känner skam och skuld när hon möter de i förskolan och vill att det hålls hemligt från avdelningarna.

Intervjuare: Vad har du fått för reaktion från föräldrar som har kommit till förskolan i samband med en avstängning?

Förskolechef: Skam och skuld, är det ju, att man inte kan betala sitt barns förskoleplats. (...) Men sen kan de prata med mig som chef, och vill inte att man ska prata på avdelningen, att de försöker och så. Och då får man lyssna. (Informant 5)

Informant 5 och 6 pratar om ett ”moment 22” situation där dessa föräldrar som drabbas hamnar i en ännu svårare ekonomisk sits eftersom att de inte kan arbeta om deras barn stängs av från förskolan.

(...) och ska de ut i försörjning igen då måste de ju ha en förskoleplats, det blir ett moment 22. (Informant 5)

(...) alltså man bodde i andra eller tredje hand här och så hade man nån kontakt i nån annan kommun och då flyttade man för att man ville kunna jobba. Och det kan man inte göra då om barnet är hemma. Och jag vet inte om man lyckades bättre där och betala räkningar, jag vet inte. (Informant 6)

Skuldbeläggande barn

Samtliga informanter menar att barnet som blir avstängt kan uppfatta situationen negativt, inte förstå sammanhanget och skuldbelägga sig själv. Informant 7 uttrycker en möjlig situation där ”barnet tar på sig skulden av att bli av med sin plats, att pedagogerna kan vara missnöjda med barnet, att det kan ha gjort nånting mot sina kompisar”. Det framkommer även tankar från några informanter om att barn är lojala sina föräldrar och har lätt för att anpassa sig till nya situationer. Vissa informanter menar också att hur barnen uppfattar situationen har att göra med på vilket sätt vårdnadshavarna informerar barnet om det som hänt. Informant 2 menar att barnet kan ifrågasätta sina föräldrar och känna sig sviken, men att allt beror på hur denna information ges till dem.

(...) jag tror att man kan uppfatta sig som annorlunda, inte välkommen, eh... ja att ens familj, hur jag ska uttrycka, att man inte duger på något sätt, att vi inte duger. Att vi inte ... eh.. sen kan ju också den här aggressionen egentligen mot sin egen familj då där man, att ens egna föräldrar inte lever upp till de förväntningarna. Allt beror på hur man lägger fram det, vad som ligger till grunden, kan det vara tillfällig svacka, eller är det permanent, man kan känna sig sviken också. Därför att förskolan, i det här fallet förskolan du frågar om kan vara den enda trygga punkten i min tillvaro. Helt plötsligt så får jag inte va där. Jag förlorar en av mina kompisar, vi är annorlunda, vi får inte va med. Eh och varför kan inte mina föräldrar sköta det som andra sköter. (Informant 2)

Informanterna uttrycker även att de äldre barnen som är 5-6 år kan påverkas ännu mer negativt av avstängning då de yngre barnen troligtvis inte känner av situationen på samma sätt och inte hunnit skapa sociala band med andra barn på förskolan som de äldre barnen.

A ne men asså, det beror ju jättemycket på hur gammalt ett barn är. Men det tror jag inte alls att de skulle uppfatta som nått bra. Ehm, konstigt, ovisst, konstigt, de skulle inte förstå, kanske fundera på om de har gjort nåt fel. Alltså egen skuldbeläggning skulle det nog kunna bli. Ehm tomrum. De har ju kompisar här och pedagoger som de tyr sig till och tycker om. Det är ett kontaktnät som de börjar bygga upp. Om nån rycker undan kontaktnätet ifrån en, det är väldigt illa. Det är jättedåligt, e det verkligen. Att nån annan tar beslut över huvudet vilka man ska få träffa igen och så, ehm, så det är, det tror jag att de skulle tycka är jättejobbigt. Samtidigt är barn barn, då lojala med sina föräldrar och skulle genast hitta att det är mysigt att vara hemma eller var den nu är. Barn anpassar sig ju jättefort, men jag tror det skulle finnas där i bakgrunden. (Informant 8)

Informant 5 resonerar att barn vanligtvis kan känna sig skyldiga när föräldrarna skiljer sig, och att denna situation skulle kunna framkalla en liknande reaktion hos barnet som söker fel hos sig själv.

Ja jag, nu utgår jag ifrån min egen erfarenhet. Jag tror ju att eftersom barn skuldbelägger sig i skilsmässor, så kommer de också skuldbelägga sig. ”Har jag gjort nåt fel, varför får inte jag gå till min förskola?”. För barn är så, för alltid så går det oftast snabbt inåt. ”Vad har jag bidragit med för att det ska bli så här?”. och då tror jag att det här också kommer, ”varför får jag inte gå dit? jag gick dit igår, jag har gjort det i massor med år”. Så det är självklart tror jag, precis som med skilsmässor, ”är det mitt fel att pappa och mamma bråkar”, så tror jag att den här frågan kan gå inåt. (...) Vad ska den förstå? ”Varför får jag inte gå? Förskolan står kvar, jag finns kvar. Varför får jag inte komma? Har jag varit dum där? Har jag inte skött mig där?”. Hemska frågor. (Informant 5)

Förskolan: ett vaccin för dessa barn

Detta tema handlar om hur informanterna uppfattar att barn som stängs av i förskola kan påverkas av avstängningen. Samtliga informanter uttrycker en oro för de avstängda barnen och menar att det drabbar dem väldigt hårt att utebli från förskola ur flera aspekter. Samtliga informanter är överens om att förskolan är en väldigt viktig verksamhet för alla barns lärande och utveckling, och menar att just dessa barn är i ännu större behov av förskola än andra barn. De menar att förskolan kan kompensera för barnens bristande levnadsförhållanden i hemmen och öka chanserna för de att på jämlika villkor med andra barn förberedas inför skolan, utveckla olika färdigheter, få näringsrika måltider och omsorg

av stabila vuxna på förskolan. Informant 6 uttrycker att det är ”lite vaccin” att gå i förskola och berättar varför den är en så viktig verksamhet för barn i ett längre förebyggande perspektiv.

Alltså, dels att det är många barn här som har ett annat modersmål än svenska, att man behöver få lära sig svenska och det behövs tidigt. Eh och sen förutsätter jag att man pratar sitt modersmål hemma så att man får det där väldigt mycket. Men sen också att lära sig liksom, lära sig o fungera socialt, lära sig o dela med sig (...) Och det finns mycket i våran, förskolans läroplan, som man behöver få en introduktion i även som en treåring. Jag menar grundläggande matematik, grundläggande naturvetenskap, som barn behöver få orientera sig i och undersöka redan som förskolebarn. (...) och sen vet man ju att barn som har gått i förskola, de klarar sig bättre i skolan sen. De har fått en förberedelse för det och man vet också att t.ex. här i X så man har ju undersökt att, de har ett gäng på väldigt mycket kriminella ungdomar, femtiotal som man har en social insats grupp kring. Ingen av dem har gått i svensk förskola. De har alltså kommit till Sverige senare eller också har de varit hemma, eller i föräldrarnas hemland, de har inte gått i förskola. Sen finns det naturligtvis barn som liksom misslyckas i alla fall, som skolan blir för tuff för, men att det är ändå lite vaccin att gå i förskola, att klara liksom skolan och i uppväxten och allting sådär. (Informant 6)

Informant 4 uttrycker att de avstängda barnen troligen är mer benägna att behöva förskolan ur alla perspektiv och menar att det inte är en bra förändring för barnen att bli avstängda då de tappar sitt sociala nätverk i förskolan.

Förskolechef: Ja alltså, det är en stor förändring för barnet att från den ena dagen inte få komma till förskolan. Inte få ta del utav den verksamheten som är här. Tappa sina kamrater, eh tappar de andra vuxna som kanske har jättestor betydelse för barnen socialt sett. Det tror jag de tappar väldigt väldigt mycket. Och de här barnen tror jag är mer benägna att behöva sin förskola. Egentligen. Ur alla perspektiv då.

Intervjuare: Mm. Eh... vilka perspektiv tänker du då att just de barnen..?

Förskolechef: Ah då tänker jag liksom det här med omsorgsdelen, tryggheten, tilliten. Ofta, har man väldigt mycket ekonomiska problem så har man säkert andra problem också som följer med det ekonomiska. (...) Eh oro, spänningar, kanske gräl om pengar. Det kan finnas massa olika tänker jag. Så att jag tror att det här betyder väldigt mycket. Att här är det vanligt, att här är det så normalt som möjligt. (Informant 4)

Informant 2 och 5 uttrycker att förskolan är en trygg plats för barn till familjer som har det ”taskigt” hemma samt att barn mår bra av en kontinuitet och de rutiner som finns i förskolan.

(...) alltså jag tänker på de här två fallen där jag gjorde. Och där är vi oroliga, alltså vi har ju många barn och familjer. Så länge de kommer till oss och barnen får den här måndan till fredan och de här rutinerna, den här maten. Då är vi inte oroliga. För det här barnet ska vara hos oss och tanka upp såna saker. Men skulle det då gå hem, då har vi ju redan haft en oro innan, det handlar inte om betalningen, utan det handlar om att, kommer det inte till oss och får de här sakerna så kommer inte barnet utvecklas med de rättigheter han eller hon har tänker jag, i barns lärande, i samspel med andra barn, vad händer om man är hemma och en förälder tappar sin inkomst, tappar sin sociala ork att gå ut till saker och ting. (Informant 5)

Informant 3 och 8 pratar om att barnen som blir avstängda kan hamna i ett utanförskap och uttrycker vikten av att vara inkluderad i en gemenskap. Informant 8 menar även att förskolan fyller en viktig funktion då det ställs krav på barnet som att t.ex. klä på sig själv, att barnet lär sig sociala koder och förbereds inför skolan. Informant 3 uttrycker att alla barn oavsett bakgrund är likvärdiga och bör få samma möjligheter att inkluderas.

Utanförskapskänsla, tänker jag. En viss form utav otrygghet, och utanförskapet handlar ju också om en utanförskapskänsla när man börjar skolan sen, man har inte samma, man kan inte knyta an till samma saker. Och sen också en känsla av att ha varit i en gemenskap och inte få vara kvar, det tror jag inte är nått bra. Och sen det vi pratade om förut med de sociala koder, det man faktisk i praktiken lär sig på förskolan. Förskolan är en läromiljö. Hemma lär man sig också, men hemma har man en relation, en liksom föräldrelation till sina föräldrar. Man har ett annat barnbeteende till sina

föräldrar och man är lite mindre än man behöver vara, osv osv, det är så det ska vara. På förskolan har man andra krav. Och de kraven är viktiga att träna på. (Informant 8)

Det är just det här utanförskap och, det som, som vi alla vill motverka det. Det är jätteviktigt att vara inkluderad och få en möjlighet att vara inkluderad. Och sen att man är likvärdig sina vänner, oavsett bakgrund. Så att, och förskolan, det är jätteviktigt uppdrag som vi har. Att redan som liten, man känner sig viktig. (Informant 3)

Diskussion

Denna studie har haft för avsikt att undersöka förskolechefers uppfattningar och erfarenheter om avstängning av barn i förskola pga. obetald barnomsorgsfaktura. Frågeställningarna var att komma nära hur förskolechefer kan uppfatta sin roll vid avstängning av barn i förskola samt hur deras syn på avstängning kan förstås utifrån ett barnperspektiv. I detta avsnitt kommer studiens resultat och analys att diskuteras utifrån de frågeställningar som ställts i studien och relateras till tidigare forskning. I sista delen av detta avsnitt diskuteras förslag på vidare forskning inom ämnet avstängning av barn i pedagogiska verksamheter, som kan bidra med mer kunskap och förståelse för hur man kan gå vidare i praktiken för att sätta barnets bästa i främsta rummet i alla frågor som rör barnet.

Redan utsatta barn som stängs av

I denna studie framkommer det att informanterna upplever att de familjer som främst drabbas av avstängning i förskola är familjer som har socioekonomiska svårigheter. Det kan bl.a. handla om föräldrar som är separerade, nyanlända och unga par som ännu inte nått en ekonomisk stabilitet, arbetslösa, som bor i segregerade områden och i trångboddhet. De familjer som informanterna berättar om stämmer väl överens med bilden om de familjer som tidigare forskning menar lever i socioekonomiska svårigheter. Enligt en svensk studie om barnfattigdom är det barn till föräldrar som är antingen separerade, arbetslösa, immigrerade eller ensamstående mammor som främst lever i fattigdom (Lindquist & Lindquist, 2012). Detta resultat kan även relateras till en svensk granskning som visar att barn som främst drabbas av en avstängning är barn som redan lever i någon form av socioekonomiskt utsatthet (Barnombudsmannen, 2000). Det kan handla om barn till föräldrar som är ensamstående, har utländsk bakgrund, är arbetslösa och barn med många syskon i familjen.

Informanterna berättar även att de barn som främst stängs av är barn som kan anses vara i mest behov av förskoleverksamhet för sin utveckling och lärande då hemförhållandena är bristande av olika orsaker. Informant 4 (s. 33) menar att de avstängda barnen kan vara mer benägna att behöva förskolan ur alla perspektiv, framförallt ur den aspekten att förskolan kan få vara en trygg och normal plats för dessa barn när det råder ekonomiska svårigheter i hemmet där gräl, spänningar och oro kan vara en existerande vardag. Informant 6 (s. 33) påpekar vikten av att dessa barn får del av förskolans pedagogiska innehåll för att lära sig att fungera socialt och menar att förskolan är en viktig verksamhet för att förbereda barn inför och att klara av skolan, samt ur ett brottspreventivt perspektiv.

Flera av informanterna betonar vikten av den sociala gemenskapen för barnet vilket de menar att förskolan kan erbjuda. Social kompetens och sociala koder är något som informanterna pratar om och menar att barnen lär sig i förskolan. De menar att det därför är väldigt olyckligt när barnen stängs av och inte kan utveckla dessa viktiga färdigheter som de sedan behöver i skolan för samspel med andra

barn. Dessa tankar är i linje med den diskursiva argumentation som Befolkningskommissionen förde på 1930-talet för att bryta sig igenom den privata sfären och få delad vårdnad om barnen tillsammans med vårdnadshavarna (Persson, 2014). Det är en tankelinje som troligen många av oss delar om förskolan och de positiva effekter som forskning menar ger vid deltagande i en pedagogisk verksamhet tillsammans med andra barn. Därmed finner jag det väldigt tragiskt att barn utesluts från fördelarna av att delta i förskola, pga. yttre omständigheter som de själva inte kan påverka. Informanterna menar även att avstängning av barn i förskola, förutom förlusten av den sociala gemenskapen och utvecklingen, kan ha stigmatiserande följder där barnen kan skuldbelägga sig själva samt att föräldrarna kan uppleva skuld och skam (Fenomen 3).

De uppfattningar och upplevelser som informanterna berättar om under intervjuerna kan även relateras till rapporter från Sverige (Andersson & Sandberg, 2017; Persson, 2012) och forskning som genomförts i USA (High/Scope Educational Research Foundation, 2005; Schweinhart, 2007) och Sverige (Andersson, 1986, 1990) om förskolans betydelse för socioekonomiskt utsatta barn. I avsnittet tidigare forskning redogörs för studier som undersökt kortsiktiga och långsiktiga effekter hos bl.a. socioekonomiskt utsatta barn av att gå i pedagogisk verksamhet. Resultaten visar att verksamheter likt förskolan förbereder barnen mer inför skolstart och bidrar till bättre prestationer i skolan. Den amerikanska studien som mätt långsiktiga effekter visar även livslångsiktiga resultat som en bättre ekonomisk stabilitet, hälsa och brottspreventiva effekter hos de barn som deltagit i det pedagogiska programmet (High/Scope Educational Research Foundation, 2005; Schweinhart, 2007).

Forskning menar i samma linje som informanterna att de barn som lever i socioekonomisk utsatthet, är i mer behov av förskolan än barn som lever under mer ordnade omständigheter, då omsorgen om dessa barn med större risk kan anses vara bristande om deras föräldrar lever i stress och social exkludering (Cederborg, 2012; Sheridan & Pramling Samuelsson, 2009; Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson, 2010). Barn som lever i utsatthet men går i förskola får bättre förutsättningar att klara av skolan då förskolan är en skolförberedande verksamhet och också kan kompensera för bristande förhållanden i hemmet. Dessa barn får genom deltagande i förskola därmed en större chans att med jämlika förutsättningar utveckla sina färdigheter och kunskaper som andra barn i förskola.

Därmed kan kommuners beslut om att tillämpa avstängning av barnens förskoleplatser starkt ifrågasättas. I dessa beslut saknas ett barnperspektiv och barnets bästa åsidosätts pga. föräldrars bristande åtaganden gentemot överenskommelser med kommunen. I ett system där föräldrarna ingått ett avtal med kommunen om förskoleplatsen, är det barnet som får ta konsekvensen när föräldrarna inte håller sin del av avtalet. Det är ett system som inte bara saknar ett barnperspektiv, utan också direkt straffar barnet och dessutom barnets syskon för något som vuxna sinsemellan överenskommit och inte lyckats hålla. Vissa kommuner har dock valt att inte tillämpa en bestämmelse om avstängning vid obetald faktura, utan istället låta skulden bestå som en fordran (Wikén, 2017b). Detta får en att undra varför inte resterande kommuner tar efter i en anda om barnets rätt till förskola och barnets bästa enligt artikel 3 i konventionen om barnets rättigheter (Utrikesdepartementet 2014), som Sverige också har förpliktat sig till att rättsligt tillämpa för snart 30 år sedan.

Ett barnperspektiv i ett avstängningsärende

Denna studie visar att huruvida barnets bästa och ett barnperspektiv tillämpas i avstängningsärenden i förskola, beror på hur förskolechefen uppfattar sin egen roll, befogenhet och den kompetens som personen har om hur man kan applicera ett barnperspektiv i myndighetsutövning. Utifrån materialet kan det tolkas att ju större befogenhet informanten uppfattar sig ha, desto mer påverkar informanten

situationen för barnet som riskerar en avstängning. De informanter som uttryckt sig kunna göra vissa saker i egenskap av chef, är också de informanterna som har bromsat och förhindrat avstängningar genom orosanmälningar och begäran om individuella prövningar om barnets eget behov till förskola. De informanter som uttrycker att de inte kan påverka så mycket och inte uppfattar sig ha befogenheter, är också de informanter som inte påverkat utfallet i lika stor omfattning när barnet riskerat avstängning.

Endast informant 5 och 6 nämner att de genomfört någon form av individuell prövning om barnet ska få behålla sin förskoleplats pga. särskilda skäl (s. 30). Endast informant 3 och 6 hade genomfört en barnkonsekvensanalys någon gång vid en avstängning av ett barn (s. 29). De fick dock ingen återkoppling och i det ena fallet behöll man den kvar på förskolan så beslutsfattarna i kommunen fick inte del av den. Resterande sex informanter hade inte genomfört någon barnkonsekvensanalys i samband med en avstängning. Vissa informanter menade även att en barnkonsekvensanalys och ett avstängningsärende inte hänger ihop då det handlar om fakturaskuld och då barnet inte vet om situationen. Resultatet i denna studie visar liknande mönster som tidigare forskning om professionellas applicering av barnperspektiv i myndighetsutövning. Cederborg (2012) menar att professionella vid beslut som rör barn utgår ifrån vuxnas barnperspektiv, där analyser av barnets enskilda erfarenheter, livsförhållanden och röst sällan utgör underlag vid beslutsfattande. Forskning visar även att myndigheter exkluderar barnkonsekvensanalyser vid hanteringen av beslut som rör de barn som är aktuella i ärenden (Cederborg, 2012). Detta är väldigt problematiskt då barn i myndighetsärenden kan anses vara särskilt utsatta. Det får mig därför att undra hur det kommer sig att dessa barn som också uppfattas som särskilt utsatta av informanterna, samtidigt inte får ett tillräckligt starkt stöd i form av god förskoleverksamhet. Stödet kan ges genom att värna om deras rättigheter i form av att tillföra ett barnperspektiv innan beslut fattas samt genom att genomföra individuella prövningar om barnets eget behov till förskola. Jag menar att tjänstemän spelar en viktig roll när politikerna har förlorat förankring och insyn i verksamheterna där medborgarnas rättigheter förvaltas. Om inte tjänstemännen reagerar när beslut saknar barnperspektiv eller när medborgare råkar illa ut, så kan inte heller systemen i vårt samhälle utvecklas till det bättre. För att ett förändringsarbete ska ske och upprätthållas kontinuerligt så behöver politikerna få reda på hur, när och var det brister i systemen. Det är här som tjänstemännens uppdrag verkligen sätts på prov och skulle kunna komma till sin rätt, genom att tjänstemännen med sin sakkunskap kan vara i framkant och påvisa när gamla rutiner och system inte hänger med i samhällsutvecklingen eller står i konflikt med rättigheter.

En annan upptäckt i studien är att vissa kommuner tillämpar en bestämmelse om att vårdnadshavare varje ny termin behöver ansöka plats för sitt barn för allmän förskola. Informant 1 berättar att hon hade ett fall där en pojke förlorade sin plats då hans mamma inte hade anmält honom till allmän förskola den nya terminen. Pojken blev därmed automatiskt utan plats. Denna bestämmelse som tillämpas av kommuner kan definitivt ses över och omformuleras utifrån ett barnperspektiv. Alternativ för att förebygga att barn, som har rätt till och deltar i allmän förskola förlorar sin plats, kan vara att kommunen t.ex. går ut med tydligare information till de vårdnadshavare som anmält sina barn till allmän förskola terminen innan. Denna information skulle även med fördel kunna ges på fler språk än svenska, för att säkerställa att vårdnadshavare har tagit del av informationen och kan göra ett medvetet val utifrån det (Andersson & Sandberg, 2017). Det kan framförallt ha vikt i fall där det rör sig om vårdnadshavare som är nyanlända i Sverige eller har språkbrister i svenska med en kombination av att de inte förstår förskolsystemet. Detta var också fallet med pojken enligt informant 1, där mamman inte förstod hur systemet fungerade och vad som förväntades av henne som vårdnadshavare.

Studien visar även att barn inte hörs när en avstängning aktualiseras, informanterna menar att de upplever det olämpligt att prata med barnet om det då de är så små och dialogen sker därför endast med föräldrarna. Artikel 12 i konventionen om barnets rättigheter deklarerar att barn som är i stånd att bilda egna åsikter ska ha rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet och att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad (Utrikesdepartementet, 2014). Barn som går i förskolan är upp till fem år gamla och kan ha utvecklat språkförmågan så att det går att kommunicera på en viss nivå verbalt, men frågan är hur barnet skulle kunna höras i ett ärende om avstängning utan att göra mer skada än nytta. Jag kan förstå och relatera till att förskolecheferna upplever det problematiskt att fråga om barnets åsikt då barnen som stängts av varit två till fem år gamla och troligtvis inte kan relatera till situationen. Vid omständigheter som dessa där det kan anses finnas svårigheter att få ett barns perspektiv från barnet själv, är det viktigt att den vuxne försöker att se situationen ur ett barnperspektiv, vilket innebär att tolka och leva sig in i situationen sett utifrån det enskilda barnets villkor (Hallden, 2003, 2009; Qvarsell, 2003). Ett barnperspektiv i avstängningsbeslut hade varit applicerat även utan barnens röster, om barnkonsekvensanalyser hade genomförts kontinuerligt och individuella prövningar om barnets eget behov till förskola prövades i alla enskilda fall där barn stod inför att bli avstängda. Detta är dessvärre inte fallet i denna studies resultat.

Vissa informanter uttrycker att de barn som främst stängs av befinner sig i ”gråzonen” för en orosanmälan. Dessa barn anses inte heller alltid vara så pass utsatta för att en individuell prövning ska göras om barnets förskoleplats. Om våld inte verkar ha förekommit, anses inte andra indikationer som hungriga barn i urtvättade kläder och en risk om avstängning som tillräckligt, för en orosanmälan eller en individuell prövning. Detta resonering finner jag oroväckande, att det ska behöva gå så långt som till att våld verkar ha förekommit för att ett ingripande ska ske, som då kanske sker efter att skadan skett. Jag anser att det saknas ett förebyggande tänk i detta resonemang, kring potentiella risker som de barn som redan uppvisar vissa indikationer kan råka ut för. Jag menar inte att alla barn som riskerar avstängning lever med föräldrar som försummar eller utövar våld mot dem. Vad jag vill ha sagt är att de indikationer som signalerar att något inte stämmer med barnets livsförhållanden bör vara tillräckliga för att kunna rådgöra med socialtjänsten om en orosanmälan, men framförallt tillräckliga för att barnet inte ska stängas av från förskolan. Det är heller inte tillräckligt att undantag om avstängning tillämpas i vissa fall där endast barn som har handlingsplaner knutna till sig får behålla sin plats. Jag menar att alla barn ska jämföras och behandlas likvärdigt utifrån de rättigheter som tillskrivits de i konventionen om barnets rättigheter, vilket i detta fall innebär att det bör ske en individuell prövning om barnets behov till förskolan för varje barn som riskerar en avstängning.

Ett barnperspektiv likställs ofta med barnets bästa formulerat enligt artikel 3 i konventionen om barnets rättigheter (Utrikesdepartementet, 2014), där alla beslut och åtgärder som rör barnet ska sätta barnets bästa i främsta rummet. Cederborg (2012) menar att barnperspektivet i beslut och åtgärder exkluderas när barn förstås utifrån vuxenstyrda tillämpningar av rättsliga regleringar istället för i enlighet med barnkonventionens principer. Resultatet i denna studie visar att barnets bästa modifieras med en hänvisning till föräldrarna som bör ta ansvar för sina handlingar som vuxna individer. Samtliga informanter pratar om ett föräldraansvar och menar att föräldrarna inte har gjort rätt för sig genom att inte betala avgiften, vilket rättfärdigar att förskoleplatsen inte tillhandahålls de. Samtidigt menar de att det är olyckligt att barnet är den som straffas pga. föräldrarnas ansvarslöshet, men en underton kan avläsas att avstängningen legitimeras då förskolorna tillämpar avgifter enligt maxtaxan som är en subventionerad avgift. Denna tvetydighet framkommer mer eller mindre hos alla informanter där avstängningar av barn verkar bestå av en inre konflikt mellan barnets bästa och vuxenstyrda tillämpningar av systemet.

Slutsatser

Denna studie bidrar med kunskap om hur förskolechefer kan resonera kring avstängning av barn i förskola, vilka fenomen som vägs in vid meningsskapandet om avstängning och hur förskolechefer kan uppfatta sin egen roll i det. Studien bidrar även med kunskap om hur förskolechefer hanterar avstängning i förskola, där resultatet visar att rutinerna ser olika ut bland de förskolechefer som deltar i studien. Resultatet visar att ett barnperspektiv är bristande i besluten då barnkonsekvensanalyser inte genomförs kontinuerligt eller alls, samt då en individuell prövning om barnets behov till förskoleplatsen antingen inte tillämpas för alla barn eller överhuvudtaget.

Studien visar även att de avstängda barnens yngre syskon inte erbjuds en plats i förskolan om skulden kvarstår i familjen. Här sker en ”dubbel-bestrafning” mot familjen, där det avstängda barnets syskon inte ens får en möjlighet att ta del av förskolans verksamhet som andra barn, förutom den allmänna förskolan som endast består av 525 timmar om året, som de har rätt till höstterminen det år som de fyller tre. Informant 6 berättar att hon får några få sådana fall per år där det avstängda barnets yngre syskon står med på listan för barn som beretts plats i förskolan, men som sen inte dyker upp terminen som barnet skulle börja, då barnet inte ens erbjudits platsen av kommunen. Detta kommunala beslut kan verkligen ifrågasättas, då kommunen enligt skollagen (2010:800) är skyldig att erbjuda en plats i förskolan till varje barn som är bosatt i Sverige och inte har påbörjat förskoleklass. Även bestämmelsen som vissa kommuner tillämpar, där vårdnadshavare förlorar sin förskoleplats om de inte ansöker varje ny termin för allmän förskola kan ifrågasättas. Ett förebyggande skydd skulle kunna vara att alla barn som redan har tagit del av allmän förskola terminen innan, har kvar sin plats tills vidare där platsen endast sägs upp när barnet påbörjar förskoleklass eller om vårdnadshavarna själva säger upp platsen.

I situationer som dessa där barn inte erbjudits eller har förlorat sin plats, menar jag att förskolechefer skulle kunna göra en barnkonsekvensanalys som delges den aktuella kommunen. Detta för att kontinuerligt uppmärksamma barnperspektivet i beslut (även när de hunnit tas) och för att verka i barnets bästa genom att påvisa systemfel där barn råkar illa ut. Idag står vi dessutom inför regeringens planer att inkorporera konventionen om barnets rättigheter i svensk lag år 2018 (SOU 2016:19), vilket syftar till att stärka barns rättigheter i situationer där barn råkar illa ut, pga. rättsliga regleringar samt överenskommelser mellan olika organ och vårdnadshavare. Fall om avstängningar från förskola tillsammans med andra liknande situationer som t.ex. vräkning av barnfamiljer borde inte få förekomma ens idag utifrån ett barnperspektiv, men genom en inkorporering av konventionen om barnets rättigheter kommer rättsläget förhoppningsvis att förändras och avstängning av barn och liknande åtgärder borde inte få förekomma i framtiden.

Oavsett kunskaper, kompetens, uppfattning om befogenheter och roller, finner jag att barnperspektivet är starkt bristande i myndighetsutövningen i de olika processer som sker mellan förskolorna och kommunerna. Barnen hamnar i en situation där allas ansvar blir ingens ansvar. Detta menar jag får direkt negativa följder för de barn som riskerar avstängning och som stängs av i förskola. Jag kunde uppleva i denna studie att det var oklart för de flesta informanter om det är kommunens ansvar att genomföra individuella prövningar och barnkonsekvensanalyser i fall om avstängning. Informant 2 uttrycker: ”Inte hittills, det har vi aldrig gjort. Det är möjligt att det genomförs i förvaltningarna inför att man fattar ett beslut, att kanske förvaltningarna gör barnkonsekvensanalysen”. Just den typen av oklarhet kan leda till att förskoleverksamheten inte tar på sig det ansvaret, och gör kommunen inte heller det så har inte ett barnperspektiv applicerats överhuvudtaget i ärendet. Det bör vara tydligt mellan organen vem som ansvarar för vad, för att förebygga att medborgare hamnar mellan stolarna.

Däremot bör en barnkonsekvensanalys genomföras på varje verksamhet och alla nivåer, inte endast ligga på ett organs ansvar. Jag upplever också att det saknas en instans i samhällsapparaten som borde ha en uppföljande funktion för dessa barn. Jag anser att det är en högt prioriterad fråga att se över då det existerar en stor lucka i det kommunala ansvaret över dessa barn.

Då det visar sig råda bristande kunskap om vad en barnkonsekvensanalys syftar till och hur den genomförs är en slutsats att samtliga politiker och tjänstemän som arbetar med frågor kring barn, i den privata och offentliga sektorn, bör ha gått en grundutbildning om hur barnkonsekvensanalyser kan användas i en verksamhet. Detta för att metodiskt kunna sträva mot barnets bästa i alla frågor som rör barnet. Då vi i Sverige har ratificerat konventionen om barnets rättigheter och nu dessutom står inför att inkorporera den i våra svenska lagar (SOU 2016:19), är det hög tid att påbörja förändringsarbetet och ”formatera” om systemen som saknar ett barnperspektiv. Yrkesverksamma i framförallt ledande positioner, bör få klarhet i vilka befogenheter de besitter och inom vilka ramar de kan röra sig inom. Utfallet ska inte bero på vilken tjänsteman som håller i ett ärende, då har vi inte ett rättssäkert system.

Vidare forskning

I studien framkommer det att ingen instans följer upp familjen och barnet efter att en avstängning har genomförts. Därför skulle det vara intressant att utforska vad som händer efter en avstängning genom att intervjua föräldrarna, undersöka vad de avstängda barnen istället gör om dagarna samt hur föräldrarna hanterar den nya situationen med barnet. Man skulle kunna fråga föräldrarna hur de hanterar barnets eventuella frågor om varför barnet inte kan gå i förskola och vem (om någon) som har hand om barnet om föräldrarna arbetar. Forskaren skulle här kunna få insikt i familjesituationen och bidra med kunskap om vilka orsaker som lett till att familjer drabbades av avstängning. Det skulle även vara intressant att följa dessa barn under en längre period för att undersöka hur deras skolgång går, om de klarar av de krav som ställs i skolan och håller samma nivå som sina skolkamrater som har gått i förskola.

Man skulle även kunna undersöka hur de yngre syskonen berörs, vilka också drabbas genom att inte bli erbjudna en plats i förskola, när det finns skulder för det äldre syskonet som blivit avstängd. En annan studie som vore intressant att genomföra är om barn som blir avstängda från fritidshem. I denna undersökning skulle man kunna intervjua barnen själva då de är något äldre än förskolebarn och kan kommunicera mer på verbal nivå. Man skulle kunna ta reda på vad barnen gör efter skoltid då föräldrarna arbetar, vad de klarar av att göra på egen hand samt hur barnen uppfattar och upplever situationen att inte gå kvar i fritidshem.

Det vore även intressant att genomföra en större studie än denna för att undersöka hur det förhåller sig bland fler förskolechefer där framförallt kompetensen att ta tillvara ett barnperspektiv kan undersökas. Man skulle också kunna intervjua politiker inom de berörda nämnderna kring hur de resonerar om avstängning av barn i förskola och fritidshem. Ytterligare en studie som skulle kunna bidra med mer kunskap inom ämnet är att undersöka hur rättspraxisen kring avstängning skulle kunna se ut idag, då det i skollagen från 2010 (SFS 2010: 800) formulerades att barnets bästa ska vara utgångspunkten inom all utbildning och annan verksamhet. Denna formulering tillkom efter det prejudicerande rättsfall (RÅ82 2:62) som prövade frågan och dömde att kommunen haft rätt att stänga av ett barn från sin daghemsp plats.

Referenser

- Andersson, A., & Sandberg, E. (2017). *Förskolan: En god investering i jämlika livsvillkor. Delrapport från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm*. Stockholm: Stockholms stad. Hämtad från <http://www.stockholm.se/OmStockholm/Ett-socialt-hallbart-Stockholm-2/Rapporter-fran-hallbarhetskommisionen/>
- Andersson, B-E. (1986). *Hemma eller på dagis? En studie av effekterna av samhällelig barnomsorg på barnens utveckling i 8-års åldern* (Rapport nr8/1986). Stockholm: Pedagogiska institutionen.
- Andersson, B-E. (1990). *Hur bra är egentligen dagis?* Kristianstad: Utbildningsförlaget.
- Arendt, H. (1963). *On revolution*. New York: Penguins Books.
- Arendt, H. (1986). *Människans villkor. Vita activa*. Lund: Röda bokförlaget.
- Back, C., & Berterö, C. (2015). Interpretativ fenomenologisk analys. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (2 uppl.) (ss. 148-161). Stockholm: Liber.
- Barnombudsmannen. (2000). *Barnombudsmannens yttrande om Maxtaxa och allmän förskola Ds 1999:53*. Hämtad från <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/vart-arbete/nya-remissvar/2000/2/barnombudsmannens-yttrande-om-maxtaxa-och-allman-forskola-ds-199953/>
- Cederborg, A-C. (2012). Barnperspektiv i myndighetsutövning. *Locus*, 24(1-2), 6-27.
- Cederborg, A-C., Hellner Gumpert, C., & Larsson Abbad, G. (2009). *Att intervjua barn med intellektuella och neuropsykiatriska funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur.
- Charmaz, K., & Bryant, A. (2011). Grounded theory and credibility. I D. Silverman (Red.), *Qualitative research* (3 uppl.) (ss. 291-309). London: Sage.
- Fejes, A., & Thornberg, R. (2015). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys*. (2 uppl.) (ss. 16-39). Stockholm: Liber.
- Halldén, G. (2003). Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8(1-2), 12-23.
- Halldén, G. (2009). Barnperspektiv. Ett ideologiskt laddat begrepp och oprecist som analytiskt verktyg. *Locus*, 21(3-4), 4-20.
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (2007). *Ethnography: Principles in practice* (3 uppl.). London: Routledge.
- High/Scope Educational Research Foundation. (2002). *Effects five years later: The Michigan school readiness program evaluation through age 10*. Hämtad från <http://www.highscope.org/file/Research/Effects%205%20Years%20Later.pdf>
- High/Scope Educational Research Foundation. (2005). *The High/Scope Perry preschool study through age 40. Summary, conclusions, and frequently asked questions*. Hämtad från http://www.highscope.org/file/research/perryproject/specialsummary_rev2011_02_2.pdf
- Husserl, E. (2004). *Idéer till en ren fenomenologi och fenomenologisk filosofi*. (J. Jakobsson, övers.). Stockholm: Thales. (Originalarbete publicerat 1913)
- Johansson, E., & Pramling Samuelsson, I. (2003). Barns perspektiv och barnperspektiv i pedagogisk forskning och praxis. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8(1-2), 1-5.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3 uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Lally, J. R., Mangione, P. L., & Honig, A. S. (1988). The Syracuse university family development research program: Long-range impact of an early intervention with low-income children and their families. I D. R. Powell (Red.), *Parent education as early childhood intervention: Emerging directions in theory, research, and practice* (ss. 79-104). Norwood, NJ: Ablex.
- Larkin, M., & Thomson, A. (2012). Interpretative phenomenological analysis. I A. Thomson & D. Harper (Red.), *Qualitative research methods in mental health and psychotherapy: a guide for students and practitioners* (ss. 99-116). Oxford: John Wiley & Sons.
- Lindquist, M. J., & Sjögren Lindquist, G. (2012). The dynamics of child poverty in Sweden. *Journal of Population Economics*, 25, 1423-1450. doi:10.1007/s00148-010-0310-3

- Miller, J., & Glassner, B. (2011). The "inside" and the "outside": Finding realities in interviews. I D. Silverman (Red.), *Qualitative research* (3 uppl.) (ss. 131-148). London: Sage.
- Motion 2000/01: UbU5. *Maxtaxa och allmän förskola m.m.* Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/maxtaxa-och-allman-forskola-mm_GO01UbU5
- Persson, S. (2012). *Förskolans betydelse för barns utveckling, lärande och hälsa*. Malmö: Malmö kommun. Hämtad från <http://malmo.se/download/18.d8bc6b31373089f7d9800010476/1491300563595/F%C3%B6rskolans+betydelse+f%C3%B6r+barns+utveckling%2C+1%C3%A4rande+och+h%C3%A4lsa.pdf>
- Persson, S. (2014) Det sociala och ett gemensamt vi. I J. Balldin, J. Dahlbeck, A. Harju & P. Lilja (Red.), *Om förskolan och de yngre barnen: Historiska och nutida nedslag* (ss. 67-84). Lund: Studentlitteratur.
- Prop. 1999/2000:129. *Maxtaxa och allmän förskola m.m.* Hämtad från <http://www.regeringen.se/contentassets/659e1f7b2fa147bcb4ae69680f3438df/maxtaxa-och-allman-forskola>
- Qvarsell, B. (2003). Barns perspektiv och mänskliga rättigheter. Godhetsmaximering eller kunskapsbildning? *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8(1-2), 101-113.
- Reynolds, A. J., Temple, J. A., Robertson, D. L., & Mann, E. A. (2001). Long-term effects of an early childhood intervention on educational achievement and juvenile arrest: A 15-year follow-up of low-income children in public schools. *Journal of the American Medical Association*, 285, 2339 - 2346.
- SCB. (2012). *Barnomsorgstaxor 2012*. Hämtad från <http://www.scb.se/Statistik/HE/HE0000/2012A01/Barnomsorgstaxor-2012.pdf>
- Schweinhart, L. J. (2007). Outcomes of the HighScope Perry preschool study and Michigan school readiness program. I M. E. Young & L. M. Richardson (Red.), *Early child development: From measurement to action* (ss. 87-102). Washington, DC: The international bank for reconstruction/The world bank. Hämtad från <http://siteresources.worldbank.org/INTECD/Resources/Part2-Chapter1-Schweinhart.pdf>
- SFS 2001:160. *Förordning (2001:160) om statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskolan och fritidshemmet*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Sheridan, S., & Pramling Samuelsson, I. (2009). *Barns lärande: Fokus i kvalitetsarbetet*. Stockholm: Liber.
- Sheridan, S., Pramling Samuelsson, I., & Johansson, E. (2010). *Förskolan: Arena för barns lärande*. Stockholm: Liber.
- Skolverket. (2017). *Statsbidrag för maxtaxa*. Stockholm: Skolverket.
- Smith, A. J., Jarman, M., & Osborn, M. (1999). Doing interpretative phenomenological analysis. I M. Murray & K. Chamberlain (Red.), *Qualitative health psychology: Theories and methods*. (ss. 218-240). London: Sage.
- Sommer, D. (2003). Børnesyn i utviklingspsykologien: Er et børneperspektiv muligt? *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8(1-2), 85-100.
- Sommer, D. (2005/2009). *Barndomspsykologi: Utveckling i en förändrad värld*. Stockholm: Runa Förlag.
- SOU 1936:59. *Betänkande i sexualfrågan. Avgivet av befolkningskommissionen*. Stockholm: Socialdepartementet.
- SOU 1938:13. *Betänkande angående förvärsarbetande kvinnors rättsliga ställning vid äktenskap och barnsbörd*. Stockholm: Socialdepartementet.
- SOU 1938:19. *Yttrande med socialtiska synpunkter på befolkningsfrågan. Avlämnat av befolkningskommissionen*. Stockholm: Socialdepartementet
- SOU 1938:20. *Betänkande angående barnkrubbor och sommarkolonier m.m. Avgivet av befolkningskommissionen*. Stockholm: Socialdepartementet.
- SOU 2016:19. *Barnkonventionen blir svensk lag*. Stockholm: Socialdepartementet. Hämtat från http://www.regeringen.se/49315c/contentassets/7bcd0fe8815345aeb2ff0d9678896e11/barnkonventionen-blir-svensk-lag-sou-2016_19.pdf
- Szklarski, A. (2015). Fenomenologi. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys*. (2 uppl.) (ss. 131-147). Stockholm: Liber.
- Ten Have, P. (2001). *Reflections on transcriptions*. Hämtad från <http://www.paultenhaven.nl/Transcription-rv2.pdf>

- The institute of education, university of London. (2003). *The effective provision of pre-school education (EPPE) Project: Findings from the Pre-school Period*. Hämtad från http://eppedf.ioe.ac.uk/eppedf/eppe_brief2503.pdf
- Utrikesdepartementet. (2014). *Konventionen om barnets rättigheter: Med strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Vetenskapsrådet. (2011). *God forskningssed*. (Vetenskapsrådets skriftserie 2011:1). Hämtad från <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>
- Westlund, I. (2015). Hermeneutik. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys*. (2 uppl.) (ss. 71-89). Stockholm: Liber.
- Wikén, J. (2017a, 12 januari). Här är barnen som tvingas att sluta på förskolan: ”Är gale?”. *Metro*, s. A6.
- Wikén, J. (2017b, 13 januari). Efter Metros granskning: Göteborg ser över reglerna. *Metro*, s. A6.
- Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology* (3 uppl.). Maidenhead: McGraw-Hill Education.

Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide

1) Uppfattningar och erfarenheter om avstängning av barn

- Berätta för mig vad du tänker på när du tänker på bestämmelsen om avstängning från förskola då barnomsorgsräkningen inte har betalats.
- Hur ser dina erfarenheter ut där barn har stängts av från förskola? Berätta om de upplevelserna.
- Berätta om din roll inför ett beslut om avstängning.
- Berätta om din roll under ett beslut om avstängning.
- Berätta om din roll efter ett beslut om avstängning.

2) Uppfattningar och erfarenheter om tillämpningen av avstängning från förskola

- Berätta hur du uppfattar att processen ser ut när en avstängning av ett barn på förskolan aktualiseras.
- Ge exempel på hur ett fall sett ut från början då barnomsorgsräkningen inte har betalats till att ett beslut om avstängning har meddelats vårdnadshavare. (Fler exempel?)
- Vilka är med och beslutar om en avstängning ska aktualiseras eller inte?
- Vilken är deras roll?
- Vilka aspekter vägs in vid en eventuell avstängning? Berätta om dem.
- Berätta vad som händer efter att ett barn har stängts av från förskolan.
- Har ni några uppföljande rutiner?

3) Uppfattningar om ett barnperspektiv

- Hur uppfattar du att en individuell prövning görs om barnets eget behov att gå i förskolan?
- Hur tänker du att barnet kan påverkas av ett avstängningsbeslut?
- Hur tänker du att barnet kan uppfatta ett sådant beslut?
- Får barnet någon möjlighet att höras i och med att ett avstängningsbeslut aktualiseras till att ett beslut tas?
- Hur informeras barnet om beslutet av förskolan?
- Genomförs det en barnkonsekvensanalys när ett beslut om avstängning aktualiseras?
- Ge exempel på särskilda skäl då det kan motiveras att avstängning inte är lämpligt.

Bilaga 2: Mail vid kontakt med urval

Rubrik på mailet: En uppsats om förskolechefers roll

Hej X! (namn på förskolechef)

Jag heter Sevim Celepli och är en masterstudent på Institutionen för barn- och ungdomsvetenskap, Stockholms Universitet. Jag går nu min sista termin där vi ska skriva ett examensarbete om något som intresserar oss och som har med barn att göra.

Jag är intresserad av att genomföra intervjuer med ett antal förskolechefer om deras roll i beslutsfattandet kring barnen på förskolan och framförallt om hur beslutsprocessen ser ut vid en avstängning av ett barn i förskolan. Det som är intressant för mig i min studie är just att försöka komma nära förskolechefernas upplevelser och uppfattningar kring beslut om avstängningar. Därmed är det av relevans för studiens syfte att ni har erfarenhet av att stänga av barn från förskolan.

Alla som deltar i studien kommer att vara anonyma, vilket innebär att varken förskolechefens namn, förskolans namn eller vilken kommun man är verksam inom kommer att skrivas ut i uppsatsen. Intervjun kan genomföras på er arbetsplats, jag är flexibel och kan ta mig dit där det är enklast för er att ses. Det viktiga är att vi kan sitta i ett rum ostört från ljud. Under intervjun kommer jag att behöva ljudinspela samtalen för att kunna transkribera och analysera materialet. Inspelningen kommer att bevaras i en låst telefon under uppsatsens gång och sedan raderas efter att kursen har genomförts. Transkriberingarna (intervjun utskrivet ord för ord) kommer inte att innehålla några namn eller kunna kopplas till er och kommer att dokumentförstöras efter att kursen har genomförts.

Jag skulle vara väldigt tacksam om ni har möjlighet att delta i min studie och ni är välkommen att kontakta mig med eventuella frågor på telefonnummer [REDACTED] eller via mail:

[REDACTED] Ni kan även kontakta min handledare Maria Borgström på Institutionen för barn- och ungdomsvetenskap vid frågor på telefonnummer [REDACTED] eller på mail:

[REDACTED].
Om ni är intresserad av att delta i min studie så skulle jag gärna vilja ses för en intervju inom kort så att jag kan påbörja min studie och hoppas på en återkoppling denna vecka från er. Jag skulle uppskatta om ni har möjlighet att ses redan under vecka 6; onsdag, torsdag eller fredag, den tid som passar er, eller vecka 7; tisdag, onsdag, torsdag eller fredag. Om inte möjligt någon av dessa veckor så kan vi komma överens om en annan tid som passar er bättre.

Med vänliga hälsningar,

Sevim Celepli

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

**Stockholms
universitet**